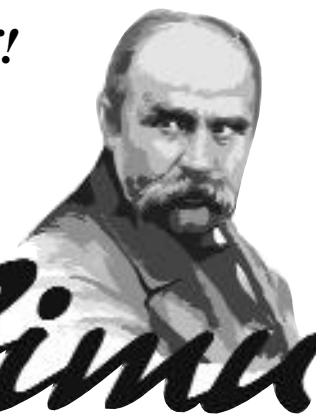

СЛОВО

Без мови немає нації!

Протівіти

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

37 (518), 17–23 вересня 2009

Фото Серія Марченка

ЧИТАЦЬКЕ ВІЧЕ

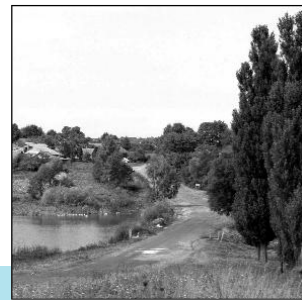
4–5

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ХРИСТІЯНИНА

6–7

ОБРІЇ МАЛОЇ БАТЬКІВЩИНИ

8–9

НОВИЙ-СТАРИЙ ПРАВОПИС

10–11

ЛАРИСА ІВАНОВА ЗБЛИЗЬКА

14

РУХ ДУХУ І ДУХ РУХУ! Нотатки рухівця в день святкування 20-річчя Руху

Петро АНТОНЕНКО

Коли один з учасників святкування процитував з трибуни Палацу "Україна" відомий поетичний рядок "З журбою радість обнялась", подумалося: ось метафора не лише святкування цього ювілею, а й загалом новітньої історії національно-демократичного руху. Гордість за досягнуте, смуток і тривога поруч, — що далеко не все збулося так, як мріялось-сподівалось. Досягнута ж головна рухівська мета — незалежність України! Та чи постала держава — національна, демократична, соціально справедлива?!

У чому ж вина й біда національно-демократичних сил? Насамперед — трагічний розкол Руху 1999 року, фактичне його знищення. І хоч зі сцени Палацу "Україна" 12 вересня не раз говорили, що, мовляв, Рух виконав свою місію й має відійти у славу історію, одночасно наголошувалося й на протилежному — останнє десятиліття нам бракувало потужної національної політичної сили. Бракує такої сили й сьогодні. Тож не випадково чи не основним підсумком ювілею стали проголошення й заклик, бодай декларативні, об'єднання національно-демократичних сил у новітній варіант Руху.

Але — про свято. Розкол Руху 10 років тому, безумовно, наклав відбиток на ювілей 20-річчя Установчого з'їзду Народного руху України за перебудову. До речі, неоднораз акцентували й на назві ювілею, постійно нагадували первинну назву Руху. Вживати термін "Народний рух України" — це наче прихилити все до одного з двох осколків, на які розпався Рух. Тож акцентували на ювілей, що Рух 1989 року зароджувався як частка горбачовської загальносоюзної "перебудови".

Деталі характерні для святкування. Як і те, що протягом усього ювілейного "рухівського" року, який триває, доволі мляво точилися суперечки навіть серед організаторів

святкування, хто більший "рухівець". Врешті за кілька днів до державного святкування в Палаці "Україна" партія НРУ провела власне відзначення ювілею. Демонстративно — в тому самому залі Київської політехніки, де відбувався Установчий з'їзд Руху. В "Україні" ж голова Народного руху і його почет демонстративно не "засвітилися". Кажуть, образилися, бо Оргкомітет свята не виділив їм 1000 запрошень, що склало б добру третину цієї напівзруйнованої партії. За такою пропорцією інший осколок Руху — Українська народна партія — мала б зажадати 10 тисяч запрошень. Втім, недавні члени НРУ, і нерядові, не лише були, а й виступали. Ярослав Кендзьор дуже переконливо метав громи і блискавки на адресу голови НРУ Б. Тарасюка і загалом нинішнього стану партії. Він, один із фундаторів Руху, виключений недавно з партії, мабуть, має право так говорити про організацію, з якої вийшли й такі знакові постаті, як Леся Танюк, Алена Пашко, вдова В'ячеслава Чорновола.

Забігаючи наперед, скажу, що з подачі Я. Кендзьора та Д. Чобота зібрання навіть проголосувало, звісно ж, декларативно, за зміщення Тарасюка з посади голови НРУ і за недовіру жменьці депутатів ВР від цієї партії. Сумно "аж за край". Адже за цими філіппіками, цими "розколами після розколів" загубився серйозний пошук відповідей на питання, що сталося з Рухом 10 років тому. Навіть вступне слово на зборах першої голова Руху Іван Драч почав з оцінки чвар між осколками Руху.

До честі протистих рухівців, людей **Народного руху**, вони і далі прагнуть єдності, а не чвар. Свідчення цього — святкова атмосфера в Палаці "Україна" того дня. Делегації з усіх регіонів складали члени і з НРУ, і з УНП, і з багатьох інших пострахівських партій. Зустрічалися соратники, які пліч-о-пліч стояли на мітингах 1989-го, в Ланцюгові Злуки 1990 року, разом переживали незабутні миті проголошення Незалежності,

врешті — відстояли Майдан. Ось ця атмосфера надихала. Як і показані під час відкриття зборів кадри кінохроніки 1989-го з Установчого з'їзду Руху, напутнє слово Олесь Гончара, який відкривав з'їзд. З екрана на 20 років молодші І. Драч, Д. Павличко, П. Мовчан, В. Яворівський, М. Горинь, В. Дончик, світлої пам'яті В. Чорновіл звертаються з полум'яним словом до українців. А ось говорить легенда польського Відродження Адам Міхнік, завершуючи виступ українською мовою: "Хай живе самостійна Україна! За нашу і вашу свободу!"

Зібрання благословив Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет. Зачитали список делегатів Установчого з'їзду, які пішли з життя, і хвилиною мовчання вшанували їхню пам'ять. 20-літній шлях Руху аналізували Іван Драч, Ігор Юхновський, Микола Пороський. Присутніх привітали представники керівництва українських громад Канади і США Віктор Педенко й Уляна Мазуркевич.

Звичайно, всі з нетерпінням чекали на виступ Президента України Віктора Ющенка, який сидів у залі поряд з фундаторами Руху. Під бурхливі оплески й трохи призабуте "майданне" скандування "Ю-щен-ко!" Президент вийшов на сцену і несподівано для багатьох відклав текст заготовленого виступу, а більшу частину часу говорив експромтом. Так вирішив вчинити після розпачливого приплекання деяких промовців. І першою фразою Президента була: "Навчіться не поспати собі голову попелом". І далі: "У нас позаду 400 років бездержавності. У нас забрали мову, назву, сподіваючись, що нація стане перекотиполем. Але ми не повинні тупити очі в підлогу і шукати там шпарини. Як повернути любов до своєї мови? Як вилікуватися від комуністичних, імперських болячок? За день це неможливо".

Закінчення на стор. 2

Закінчення. Поч. на стор. 1

РУХ ДУХУ І ДУХ РУХУ! Нотатки рухівця в день святкування 20-річчя Руху

Іван Дроч

СЛОВО УЧАСНИКАМ ЮВІЛЕЙНИХ УРОЧИСТОСТЕЙ

Петро АРСЕНИЧ, голова Івано-Франківського обласного об'єднання “Просвіти”, делегат Установчого з'їзду Руху:

— Радий, що приїхав на 20-річчя, адже був делегатом й Установчого, і Другого з'їзду Руху. Закликаю всіх, не лише тут присутніх: еднаймося, підтримуймо українського Президента, який пропагує і втілює в життя національну ідею!

Категорично проти, щоб Тарасюк висував свою кандидатуру на посаду Президента. Опам'ятайтеся, люди добрі, бо весь час програватимемо! Треба відвоювати Українського Президента, який пропагує і втілює в життя національну ідею, підтримували наших людей.

Приємно було зустріти тут багатьох знайомих, керманців Руху. Щойно розмовляв із Михайлом Горинем, Миколою Поровським. Вони здатні гуртувати народ навколо національної ідеї. А ще хочу нагадати, що саме з “Просвіти” виросли всі національно-демократичні сили, зокрема й Рух. А тепер дехто забуває, що “Просвіта” вивела їх у люди.

Микола ПОРОВСЬКИЙ, один із фундаторів Руху:

— Сьогоднішнє відзначення 20-річчя створення Народного руху України — це грандіозна подія. Тут стільки друзів, соратників, яких не бачив тривалий час, але з якими постійно відчував духовний зв'язок, з якими боролися за самостійну соборну Українську державу. Велике щастя, що ми зібралися в цей урочистий день разом з українською владою, з Президентом, щоб відзначити цю дату, вшанувати тисячі борців за волю України, які не дожили до цього дня, подякувати тим тисячам рядових рухівців, які виконували найтяжчу роботу в дві боротьби за незалежність, творили Ланцюг Злуки, піднімали наші прапори над Хортицею під час святкування 500-річчя українського козацтва, агітували за референдум про незалежність.

Дух Руху живе, підноситься. Україна потребує широкої громад-

Фото Сергія Марченка

ської організації, національно-патріотичної, не заангажованої на партійщину, організації, яка об'єднувала б, яка очолювала б боротьбу за справедливість, за українську Україну.

Святослав ВАСИЛЬЧУК, голова Житомирського обласного об'єднання “Просвіти”, один із засновників і багаторічний керівник Житомирської організації Руху:

— Мої враження від святкування, безперечно, хороші. Нарешті через 20 років на державному рівні згадали, що була така громадська організація, яка виборолла державну незалежність України. Але прикро, що майже нікого з цих людей не відзначено державними нагородами, рухівців забуто.

Як голова ювілейного оргкомітету на Житомирщині я згадав тих людей, щоб їх відзначили грамотами обласної влади, де було б сказано, що їх нагороджено у зв'язку з 20-річчям Руху. Прикро, що влада ігнорує тих, хто виборол державу. У нормальній державі мають бути пошановані передусім її творці. А ми, рухівці, і є творці Української самостійної соборної держави.

Володимир ЧЕРНЯК, один із фундаторів і керівників Руху, згодом УНП, професор, доктор наук:

— Установчі збори Народного руху України — видатна подія в новітній історії України. І крапка. Незалежно від того, що було потім. Не все так сталося, як гадалось. Народний рух України виконав свою основну місію — суттєво посприяв досягненню Україною незалежності. Так, звичайно, сам розвиток ситуації в Радянському Союзі, у світі сприяв цьому. Та незалежність не впала з неба, за неї боролися сто-

літтями наші предки. Дехто каже, що все це, мовляв, було несподівано, що ніхто нічого не знав.

Вибачте, що скажу про себе, але це саме до слова. 1990 року я як народний депутат СРСР виступив на з'їзді народних депутатів Союзу і сказав з трибуни Кремлівського палацу з'їзду, що найближчим часом Україна буде незалежною. Сказав, що, по-перше, існує об'єктивна логіка розвитку історії, яка веде до цього, а по-друге, що в Україні є люди, які борються за це і готові віддати життя. І ні Язов, ні Крючков, ні Пуго не зупинять цього процесу. І я відчув потилицею їхні погляди, тому що всі вони разом з Горбачовим сиділи у президії. Тож, може, й були такі, що не очікували, а були люди, які не тільки очікували, а й боролися. Пишаюся, що належав до них.

На жаль, Рух не повністю виконав свою місію, бо не прийшов до влади. 1989 року ми написали програму Руху, 1992-го — Концепцію державотворення, 1996-го підготували Програму боротьби з бідністю. Влада це ігнорувала. Учора подивився ці документи: багато з них на часі, бо не відбулося справжнього реформування влади. За всі роки незалежності у влади не було потреби в науці. Влада приходила, щоб розв'язати свої особисті, кланові питання.

Але дух Руху живе. І в цьому його неперевершена заслуга. Він дав могутній імпульс, поштовх духовний, інтелектуальний, політичний розвитку ситуації в країні. І через 20 років відчувається його вплив на хід нашої історії, невмирущість його ідей.

Петро АНТОНЕНКО

Фото Сергія Марченка

НАС ЄДНАЄ ПРАВДА Й НАЦІОНАЛЬНА СИЛА ВІКТОР ЮЩЕНКО ВЗЯВ УЧАСТЬ В УРОЧИСТОСТЯХ З НАГОДИ 20-ОЇ РІЧНИЦІ СТВОРЕННЯ НАРОДНОГО РУХУ УКРАЇНИ

Президент згадав імена Героя України В'ячеслава Чорновола та наставника Руху Олеса Гончара.

“Перед рідним народом українська інтелігенція, Народний рух України виконали історичну місію, щойно виникла найперша, найменша можливість для незалежності”, — сказав Віктор Ющенко. Він повідомив про своє рішення відзначити кожного делегата Установчих зборів Народного руху України офіційною державною Подякою Президента України. Президент закликав прихильників Руху до патріотизму, який об'єднав би їх сьогодні, коли багато спекулюють іменем Руху, його засновників і лідерів і в інтересах персональної вигоди, і щоб дискредитувати національні й демократичні цінності.

“Політичні трансформації Руху — справа історії. Правда — одна. Справжній багатомільйонний український рух був завжди один. Його ім'я — українська національна ідея, навколо якої об'єднуються і здатні об'єднатися мільйони і мільйони українських громадян. Мета і сила

національної ідеї — утворенні єдиної української нації, що охоплює всіх громадян України і гуртує їх навколо національних символів, мови, Єдиної Української Помісної Церкви, ідентичності й навколо демократичних громадянських принципів заради модерного і безпечного життя”, — закликав глава держави.

Президент висловив упевненість, що саме ідея сильної, єдиної нації й сильної національної держави об'єднає людей, а не тільки певних політиків. “Я твердо переконаний, що така єдність приведе до появи великої національної й демократичної сили, що на десятиліття вперед визначатиме розвиток нашої держави”, — сказав глава держави.

Віктор Ющенко з гордістю констатував: його позиція як Президента чітка й незмінна і в справі національного відродження, і в справі європейського вибору і вибору колективної моделі безпеки, і в справі докорінної економічної реформи.

Водночас глава держави висловив застереження з приводу того, що до влади в Україні прагнуть неукраїнські сили, що сьогодні є одним із найскладніших викликів. “Я не хочу, щоб серпіння у середовищі українських патріотів настало занадто пізно. Під загрозою всі наші завоювання, наша мова й культура, наша європейська перспектива”, — сказав Президент України, додавши, що для політичних сил у владі й опозиції безлад у державі — спосіб існування.

Віктор Ющенко закликав підтримати проголошену ним конституційну реформу й загальнонаціональне обговорення проекту Конституції України, який відкриє нову перспективу державі. “Я беру на себе обов'язок закликати всю Україну до створення загальнонаціонального руху на підтримку Української держави. Нас єднає правда і національна сила. Із впевненістю хочу сказати: ми переможемо.

Слава Українському народові!
Слава його великому Рухові!
Слава Україні!”

“Вітаю всіх, наш народ і державу з 20-ю річницею створення Народного руху України! Ця подія змінила наше життя, нас самих і визначила долю України. Рух першим чітко і ясно визначив нашу головну мету — добитися і реалізувати незалежність, добитися і реалізувати нашу державність. Слава за це Рухові!” — сказав Президент України. Нагадуючи історію створення НРУ, Президент констатував, що у вирішальний історичний момент Рух реалізував тисячолітні прагнення української нації. “Великий, загальноукраїнський, громад-

ський, ще не поділений на партії й групи, Народний рух України, який підтримали мільйони українців, є істинним батьком нашої державності”, — сказав глава держави.

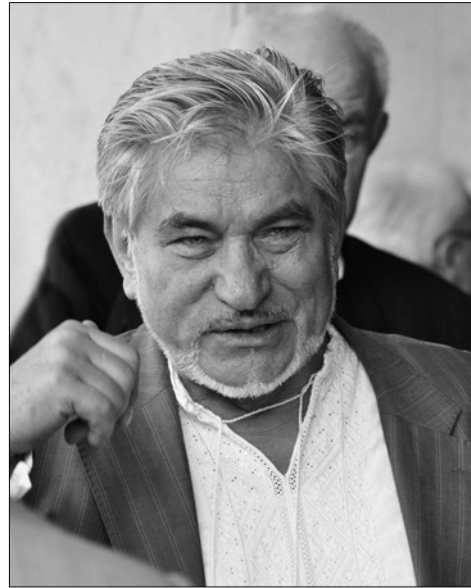
Від імені Української держави Віктор Ющенко висловив вдячність засновникам Руху — Іванові Дрочу, Дмитрові Павличку, Михайлові Горину, Ігореві Юхновському, Ярославу Кендзьору, десяткам, сотням, тисячам людей, які стояли біля витоків Руху, старшому поколінню українських літераторів, науковців і правозахисників, які благословили Рух до дії. З особливою шаную

Павло МОВЧАН

СИТУАЦІЯ ВСЕ ЩЕ НЕ НОВА...

11 вересня в Києві відбулася Міжнародна конференція “Рух у відродженні української державності та зламі комуністичної системи”. Подаємо виступ П. М. Мовчана.

Ми всі вже звикли до численних сентенцій, що стосуються тієї проблеми, яку маю розглянути: мовної проблеми в Україні напередодні формування Народного руху України, в період його існування і в пострадянському періоді. Стереотипами стали висловлювання: “Без мови немає нації”, “Мова — світогляд нації”, “Мова — дім національного буття”, “Мова — це засіб самоідентифікації”, “Мова — скарб народу”, “Мова — абсолютна самоцінність народу”. Справді, у мові, за висловлюванням академіка І. Дзюби, концентрується сама серйозність людського буття, історичного буття нації. Мова — це дійсно дух народу, його не лише інформаційний, а й енергетичний ресурс. Фундаментальну цінність мови розуміли всі, хто прилучився до кількоетапного процесу відродження української нації, а відтак і держави як інструментарію самозахисту, самозбереження. Саме тому навколо мовного питання, яке не втратило своєї значущості й донині, гуртувалися ті, хто розумів, що мова — явище незмірно глибше і важливіше, аніж засіб комунікації, хто розумів і розуміє донині, що зникнення мовно-культурної ідентичності — це зникнення нації...

Отже, винятково в спілчанському середовищі виникли і реалізувалися послідовно такі важливі проекти як створення Комісії зв'язків НСПУ з навчальними закладами, що була утворена наприкінці 1986 року і незмінним головою якої був Д. Павличко, а відповідальним секретарем — А. Погрібний... Найперше, на що звернула увагу комісія, — це на масове звільнення учнів від вивчення української мови та на дискримінаційну 15-відсоткову надбавку вчителям російської мови.

А вже 23 березня наступного 1987 року на засіданні Ради СПУ з охорони пам'яток історії та культури під головуванням Сергія Плачинди було розглянуто питання створення клубу шанувальників української мови. Ініціатором був професор Іван Юшук, який невдовзі став відповідальним секретарем новоствореного об'єднання.

Масштаби діяльності обох структур ширшали, збільшувалося коло ентузіастів — захисників мови в кожній області в усіх сферах суспільного життя. Тому й не дивно, що вже у вересні 1988 року пролунала вимога керівників українознавчого клубу “Спадщина”, що вже функціонував при будинку вчених АН УРСР, зокрема Івана Зайця, про необхідність найскорішого скликання установчої конференції Товариства шанувальників української мови ім. Т. Шевченка, положення якого було вже видрукувано на шпальтах “Літературної України”.

Звертаю увагу на зачин цього звернення: “українська мова сьогодні в небезпеці...” Нагадую: це було 8 вересня 1988 року. А вже за півроку, 11—12 лютого 1989-го, відбувся Установчий з'їзд Всеукраїнського товариства, коли фактично відновилася загальноукраїнська “Просвіта”, знищена окупаційною владою у перші дні її панування. Чому зупиняюся на цих подіях і датах, які комусь можуть видатись другорядними?..

А тому, що майже за рік до організаційного оформлення Руху потужна національна хвиля прокотилась по всій Україні, виокремивши найважливішу проблему, яка, на превеликий жаль, так і не розв'язалась за 20 років, — мовну. Тому мовне питання є фундаментальним, перспективозабезпечуючим, гарантуючим незворотність націєтворчих і державобудівничих процесів.

Мені не потрібно нагадувати, чим зумовлена була активність представників української нації, — мовним захистом...

Прочитую великого і незабутнього Олеса Гончара з його доповіді, виголошеної 11 лютого 1989 року.

“Дико, а втім, вважалось нормальним, що одна з найбагатших слов'янських мов із року в рік дедалі більше занедається, припиняється, зводиться до становища уоподібненої, витісняється... десь аж на десятий план. Ось чому державність української мови нині має набути законодавчої... сили... Статус державності нашої мови потрібен, щоб після згубних браконьєрських літ повернути їй природну роль і престиж, повністю забезпечити їй право на життя у всіх сферах, на всіх рівнях... Тож що ми можемо зробити, — питав майже 21 рік тому О. Гончар, — для оздоровлення й

нормалізації мовної ситуації в Україні? Очевидно, потрібні, — стверджував він, — значно динамічніші заходи, потрібна праця, тривала, але неодмінно результативна робота. Працювати ж бо доведеться не тільки з тими, хто мову знає, хто рідною мовою дорожить, маємо подати руку й тим окраденим, мовно недовченим, недо-рікуватим, у кому громадянська й національна самосвідомість сьогодні ледь-ледь пробуджується. Не забуваймо, що багато людей *виростало* в умовах національної дискримінації, страхів, переслідувань, поширених настроїв національного нігілізму, цілі покоління вступали в життя *духовно озлиднілими*, будучи — часто не з своєї волі — позбавлені знань як рідної мови, так і правдивого уявлення про героїчну історію свого народу. А мова й історія — це ж єдине ціле, один кровобіг, тож і відроджувати їх маємо водночас. Маємо відродити в наших сучасних українцях й українках генетичну пам'ять почуття народості, маємо і до збайдужілих їхніх душ торкнутися запашистим евшан-зіллям рідного слова”. Я наводжу цю розлогу цитату з виступу О. Гончара на установчому з'їзді ТУМу не тільки тому, що ці слова не втратили своєї актуальності й понині, а ще й для того, щоб збагнути, яку Україну ми маємо. Адже мовне питання було народжене в процесі державодомагання, а відтак залишається болісно-пекучим і в період так званого державотворення.

Не можу не нагадати вам сентенцію, виголошену тоді одним із засновників Руху Д. Павличком: “Без пріоритету української мови мовна політика на Україні, хочуть її автори цього чи ні, вестиме до міжнародних чвар, ставлячи щодня, щогодини, на кожному кроці під сумнів існування української мови. Пам'ятаймо: однією з *головних умов, що забезпечують* українському народові національну суверенність і *право на утворення держави*, є не просто його мовна самобутність, а й пріоритет вживання рідної мови на своїй території”.

Доречною буде і цитата з виступу нашого великого письменника Романа Іванчука на тій же конференції: “Отак-то наша мова, на сором і ганьбу стала нині неперспективною. Бо й справді, навіщо її вивчати, коли вона ніде не знадобиться після закінчення школи. Коли її функції звузились до двох сфер — побуту (та й то не всюди) та до художньої літератури. Чи не очевидним є те, що таке звуження функцій національної мови загрожує її відмиранням, а тим самим і відмиранням нації?”

Отже, від висловленого І. Зайцем спільно з іншими авторами звернення “Ми — за товариство”: “Українська мова сьогодні в небезпеці” до Іванчукових слів “загрожує вимиранню”, мовний фактор стає визначальним і в програмних документах Народного руху України за перебудову: “Рух вважає, що першим і невідкладним кроком у розв'язанні назрілих питань національно-культурного відродження повинно бути на-

дання українській мові статусу державної мови... Домагаючись цього конституційного акту, Рух пропонує *законодавчо забезпечити на практиці* відновлення і утвердження української мови у сферах партійної, державної, громадської діяльності, науки і культури, виробництва і діловодства, середньої і вищої школи, дошкільних закладів... українське кіно, театри, радіо й телебачення, інші засоби масової інформації, естрада тощо мають розвиватися з урахуванням пріоритету української мови на території України”.

Розділ “Національне питання. Мова. Культура” в програмі НРУ є найоб'ємнішим, найвичерпнішим... І є спокуса зупинитися на кожному окремому підпункті, де мовиться про конкретні шляхи реалізації програми відродження нації, адже терміна “самоідентифікація нації” ще не було зафіксовано на той час... І здавалось би, що з відродженням Української держави ця мовна проблема буде розв'язана раз і назавжди... І як висловився майже через 10 років після проголошення незалежності України на міжнародній науково-практичній конференції І. Дзюба, тема “мовна ситуація в Україні не нова — вже хтосьна з яких часів. І може скластися враження, що це суто наш, український безнадійний *привілей* у добу високих технологій, клонування і гендерських стосунків”.

Тоді, коли ми утворювали “ТУМи-Просвіти”, клуби шанувальників, комісії й Рух, ми не могли й гадки допустити, що через 20 років будемо змушені говорити про трагізм ситуації, в якій опиниться українська людина.

Все той же Іван Дзюба, який для мене є найвищим вітчизняним авторитетом, зазначав, що мовне питання не можна розглядати ізольовано від усієї політичної, соціально-економічної та культурної ситуації. “*Нині втрачено ту ініціативу в мовній політиці, яка починала народжуватись в час здобуття незалежності*”.

Він називає кілька причин, серед яких “кризовий стан суспільства, знищення престижу українськості внаслідок розчарувань, а найважливіше в незацікавленості державних структур, “втома” громадських інституцій, пряма політична протидія певних груп... “Закон про мови не приймається ВР України”, програма підтримки української мови не здійснюється. “У багатьох сферах, — робить висновок академік, — ми відкинені назад навіть у порівнянні з кінцем 80-х років”.

Оскільки моя доповідь ґрунтується виключно на документах, то я змушений вда-тись до офіційного документа — ухвали VIII

з'їзду “Просвіти”, що пройшов у червні вже цього, 2009 року.

Цитую: “Стан, який склався нині з українською мовою в незалежній Україні, є критично загрозливим. Нехтючи всіма нормами Конституції України, історичним правом українського народу на розвиток української мови та культури, нинішня влада прямо й опосередковано фактично законсервувала напівколоніальний статус української мови, потураючи ідеологам реакційного москвофільства, що активно заявляє про себе на Півдні і Сході України”.

У зв'язку з тим, що найвідвертішу, на мій погляд, оцінку ситуації зробив колишній політв'язень, активний донедавна просвітянин і руховець Юрій Бадзьо п'ять років тому, я звертаюся до його висновків і пропозицій, які він виклав в праці “Український вибір”: “Українське національне питання має сьогодні два взаємопов'язані аспекти — становище і перспективи українців. Ганебний стан несвободи, дискримінації, напівживого існування народу і перспективу національної смерті в разі *консервування* такого стану або актуальної інтеграції в інші етнічні спільноти...”

Зрозуміла річ, всі питають, що робити? Ю. Бадзьо дає відповідь: “Українці не матимуть світоглядної та психологічної спонукати до відродження, якщо інтелектуальний та політичний провід народу не поставить перед ними позитивного національного орієнтиру історичного розвитку, не створить відповідної ідеологічної атмосфери, не покаже переконливого прикладу боротьби за майбутнє Батьківщини... Або порозуміння з нами (українцями — П. М.) на основі наших історичних прав та актуальних національних потреб за умови громадянської рівноправності всіх... або міжнародний конфлікт чи перспектива жити в Російській державі з її проблемами сучасними і майбутніми. Кажу про Росію, бо нині вона для України визначальне джерело загроз стратегічного масштабу, аж до фундаментального — бути чи не бути українському народові”. І цей вибір ми повинні зробити не в наступному десятиріччі, а вже сьогодні, тобто в січні 2010 року.

Я не вдаватимусь до статистики, скільки і якими мовами видають в Україні книг, скільки ефірного часу припадає в середньому на одного українця, скільки періодичних видань, скільки теле- і радіоканалів, фільмів, скільки вищих навчальних закладів веде викладання державною мовою, чому і досі не прийняті закони про статус української мови як державної й Закон про мови в Україні, автором яких є я... Чому і досі коридорами влади гуляє “Концепція мовної політики в Україні”, чому, скільки і допоки?! Відповідь — жахлива, статистика — вражаюча. Потрібно робити вибір: ми за Україну?! Якщо “за”, то потрібні нові зусилля, потрібен і Рух за Україну. Це наш вибір!

ДО ЧИСТИХ ДЖЕРЕЛ

Задля об'єднання зусиль, спрямованих на поліпшення стану джерел, водним і річков, національного використання водних ресурсів, вироблення дбайливого ставлення до водних об'єктів, їхньої охорони і відтворення, а також залучення широких верств населення до практичної природоохоронної роботи, розвитку громадських екологічних ініціатив у сфері збереження водних об'єктів України, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 24 січня 2001 р. № 51 “Про щорічний Всеукраїнський конкурс “До чистих джерел” Міністерство охорони навколишнього природного середовища оголошує Всеукраїнський конкурс “До чистих джерел — 2009”.

Організацію та проведення конкурсу покладено на Міністерство охорони навколишнього природного середовища за сприяння Міністерства освіти і науки України, Державного комітету інформаційної політики, телебачення та радіомовлення, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

Учасниками всеукраїнського конкурсу можуть стати місцеві державні адміністрації, сільські, селищні та міські ради, колективні й індивідуальні землекористувачі, установи, підприємства всіх форм власності, загальноосвітні, професійно-технічні, позашкільні та вищі навчальні заклади, засоби масової інформації, громадські організації, окремі громадяни,

які надіслали до конкурсної комісії відповідно оформлені матеріали з підсумками своєї діяльності у сфері охорони та відтворення водних об'єктів України за адресою: вул. Урицького, буд. 35, Київ, 03035, Управління водних ресурсів Мінприроди України.

Подання матеріалів учасниками конкурсу до Управління водних ресурсів Мінприроди (Юрчак Л. І., тел. 206-31-29) — до 30 вересня 2009 року.

Додаткову інформацію про Всеукраїнський конкурс “До чистих джерел — 2009” разом зі зразком анкети учасника можна отримати також в Інформаційно-видавничому центрі “Діловий партнер” за тел. 223-97-20, 223-97-60, 280-51-42 та на веб-сайті: www.businesspart.com.ua.

“Слово — найтонше доторкання до серця, воно може стати і ніжною запашною квіткою, і живою водою, що повертає віру в добро...”

ШАНУВАТИ РІДНЕ СЛОВО

Людвіг ПУХТЯР,
м. Севастополь

Українська мова у віковій боротьбі виборолала для себе сучасний стан. Боротьба за мову тривала завжди, але особливо загострилася 350 років тому. Це була боротьба не тільки за мову, а й з допомогою мови за власну ідентичність. Чим тоді підманули народ? Що в союзі віра буде православною. Але коли зіткнулися дві культури, люди гостро відчували різницю народів, й українці не захотіли чужої їм (азійської) культури. Захистом стала мовна ідентифікація. Це не виконувалося за чимось наказом, це був поклик душі українських людей, які дуже любили батьківщину. Зараз таких називають націоналістами. Ці люди творили мову. Зі слів, що були в користуванні, перевагу надавали тим, що за звучанням були менш подібні до російських, а також запозичували у західних і східних народів, часто надаючи їм українського звучання. Це збагачувало мову.

Українській мові притаманні слова логічні або нейтральні. Назва повинна мати зв'язок з діями навколо нього. Наприклад, чому українці вживають слово дах а не криша? Для криші логічно і ближче було б, якби під нею щось кришили, але це місце, де люди живуть, ховаються від негоди. Тому обрано нейтральну запозичену назву — дах. Українці — хлібороби, тому в них раніше, ніж слово місто, з'явився город, де вирощували бароболу, цибулю тощо, і він був обгороджений (від тварин, ворогів). Потім виникли село, місто. Тоді якийсь час місто звали городом, доки придумали логічну назву, що стосується людей, а не рослин, — місто. І нехай так буде.

Є слова з коренем нада: принада, понадився, унадився, але в мові слово нада замінено словом треба. Його нема в російській, а звучання, на відміну від нада, більш українське.

Отож люди, обираючи слова для постійного вжитку, передусім прислухалися і до української душі. А що зараз може обрати душа людей, які все життя зуть себе Павлік, Хороліч, Довгань, навіть Шевченков?

Можна наводити ще багато прикладів, які свідчать, що українська літературна мова — це геніальний витвір багатьох поколінь. І тому треба дуже обережно ставитися до нашого мовного скарбу, не варто необдуманно втручатися в мовну структуру.

Спробу “вдосконалити” українську мову ми пережили в радянські часи. Але тоді не приховували мети такого “вдосконалення” — зближення націй. Тоді багато слів, які хоч трохи нагадували російські, переробляли на сучасні російські й уписували до російсько-українського словника. Були слова, які називали націоналістичними і відразу ж вилучали з ужитку, замінюючи їх теж російськими.

Прикро, що і раніше, і тепер з української мови нерідко глузують і сусіди, і власні безбатченки, перекривляють, висміюють, часто використовують слова, які запропонував у статті “СП”, ч. 26, 15—22 липня 2009 р. Василь Трубай. Те, що пропонує п. Василь, в наш час має вигляд чергової політехнології, спрямованої на подальше зросійщення українців. Може з'явитися багато очочих втілювати пропозиції п. Трубая серед тих, кому українська мова не потрібна.

Українці, які вивчали і володіють українською літературною мовою, більшість запропонованих Трубаєм слів сприймають як суржик, хоч деякі пропозиції заслуговують на увагу.

Ольга СОЛОГУБ

“Жуть! Парніша!” — безсмертні слова Елочки Людоєдки з роману Ільфа і Петрова “12 стільців”, яка мала в своєму лексиконі лише тридцять слів й аж ніяк від цього не страждала. Зі спостережень за молоддю мимоволі доходиш висновку, що й у XXI столітті “еллочок” вистачає. Тож озброївшись блокнотом і ручкою, вирішила з'ясувати: яка ж вона, мова сучасної молоді?

Людяма старшого віку іноді важко знайти спільну мову з молодим поколінням. Це й не дивно. Адже потрапляючи у середовище “просунутої” молоді, ти вже не дівчина, а бейба, чікса чи гьорла, хлопці ж іменують себе реальними пацанами, пациками або чуваками. Такі суб'єкти замість українських слів прекрасно, дивовижно, чудово висловлюють емоції простіше: супер, клас, жесьть, закачаєшся, муть, чумовий, капець, хана, лафа, кайф, прикол, не хіло, ульот, офігенно...

Мій знайомий вісімнадцятирічний Ігор досконало володіє такою лексикою. На запитання, чому він постійно вживає сленгові вирази, почув:

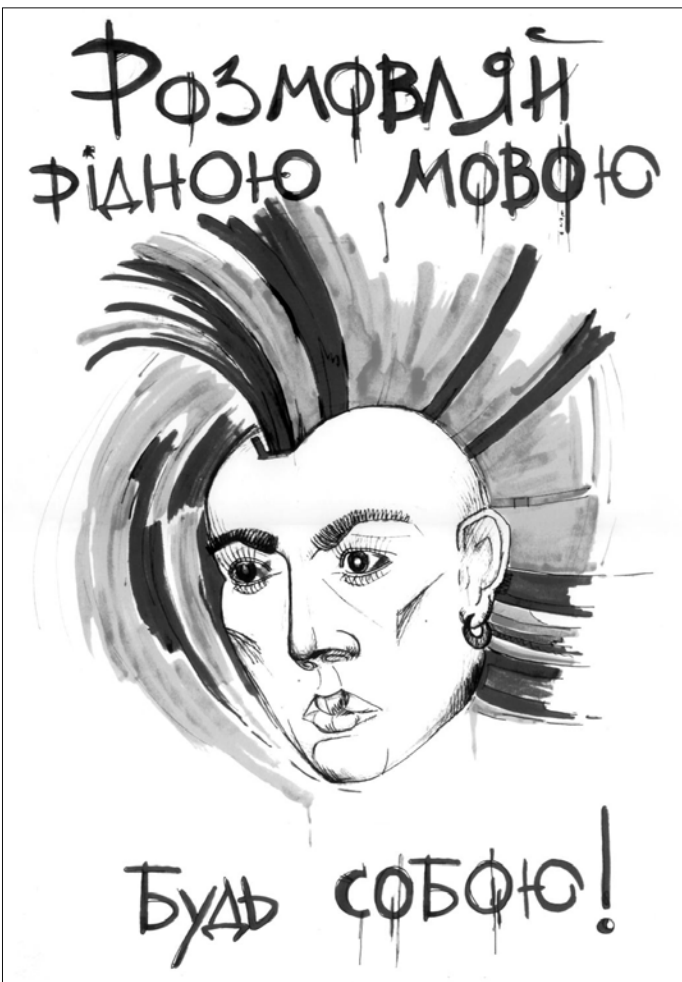
— Щоб реальні тіпи не думали, що я забитий лох! Це, в натурі, кльово і модняво!

Подаю відповідь дослівно, щоб показати катастрофічну деградацію в мовленнєвому розвитку деяких представників вітчизняної молоді. Дивина: величний народ, який мав таких геніїв слова, як Тарас Шевченко, Леся Українка, Іван Франко, Максим Рильський, власними руками нищить неоціненний скарб, що заповіли нам предки, — наймелодійнішу в світі українську мову!

Ми живемо в третьому тисячолітті, час диктує умови, й мода на слова теж змінюється. Наприклад, у 20—30-ті роки ХХ століття можна почути дуже багато так званих блатних слів — із жаргону злочинців і безпритульних (походили такі вирази від переосмислених діалектизмів). Коли найбідніші селяни дореволюційної Росії їли хліб, розім'ятий у квасі, вони навіть не здогадувалися, що назва цієї невибагливої страви мура слугуватиме пізніше для означення зовсім іншого. Мура нині — це неприємні або нецікаві людям речі. Навіть у словнику В. І. Далекого вже жаргонізм кльово, стирити, блат.

Багато хто вважає, що вживання сленгових слів і жаргонізмів властиве молодим неосвіченим людям або вихідцям з неблагополучних сімей. Це не так. Досліджуючи тему, я уважно прислухалася до розмов людей навколо. Навіть на перший погляд солідні особи з вищою осві-

«КЛЬОВА» МОВА

“Українська мова — краса і сила”.

Автор ідеї Ірина Фаріон. Автор роботи Віра Король

тою і неабияким статусом послугоувалися сленгом: лажа (невдача), чувирла (дівчина), манатки (речі), бахнути чогось (випити), бахнути когось (вдарити).

Склала рейтинг найуживаніших сленгових слів. Усім читачам старшого покоління хочу сказати: це не моя фантазія — це реальні сучасного життя молоді.

Різноманіття слів, якими охрестили грошові знаки, просто вражає: мани, бабло, бабки, бабоси, башлі, лаве (до того ж, їх можна башляти, тирити, відстьогувати).

Існує сленг шанувальників клубного життя. Щовихідних більшість юнаків і дівчат збирають-

двіжуху, тусовку чи тусню (компанію), щоб вирушити на веселу паті (вечірку) до нічного розважального закладу. Там затіяють клавери відриваються, зависають, відтопірюються, балдіють, зажимають на повну (людськими словами — відпочивають), щоб у понеділок розповідати всім лузерам (невдахам), як напалися в хлам (до втрати пам'яті).

Надія нації, що гризе граніт науки, теж не пасе задніх: студент знає, що йому не треба напружатись над підручниками (вчитись), щоб препогд (викладач) не завалив (не поставив двійки) на іспиті. Та кожен сподівається на шару (везіння). Усталені вирази, які, хоч-не-хоч, увійшли до загального вжитку: випасти в осад, ганяти понти, я гребу, зносить кришу, не треба ля-ля.

Складається враження, що в гонитві “за крутизною”, незвичайністю й модою, ми, молоде покоління, втрачаємо відчуття спорідненості з власним народом, його історією й духовністю. До того ж, в українську мову, якою спілкується сучасна молодь, увійшло багато неологізмів.

Бурхливий розвиток комп'ютерних і мобільних технологій додав до словника слова чат, інет, аська, девайс. Українська мова поповнилась назвами популярних видів спорту (вейкбординг, скейтбординг), сучасних напрямів у музиці (хард-рок, фанк, соул, психоделік), нових захоплень (брейк, графіті). Про такі явища в розвитку мови М. Рильський казав, що нові слова народжуються у мові щодня — в міру того, як родяться нові явища й поняття. Треба тільки завжди відрізняти органічно виниклі, потрібні неологізми від слів-брязкалец, іграшок. І це маємо зрозуміти. Тож усі разом плекаймо й розвиваймо рідну мову, яку ми з гордістю зможемо передати нашим дітям.

Зізнаюся щиро, у моєму словнику з'явилося також багато сленгових слів (спілкування з відвідувачами нічного клубу, де я працювала, дається взнаки). Моя проблема — нездорове захоплення словами англійського походження (шужи, меседж, сорі, верівел). Цікаво, чи англійці вживають стільки само українських слів?

Звичайно, намагаюся боротися за чистоту мови, але, постійно перебуваючи в середовищі, де пропагують “модну” мовну культуру, утриматися важко — “круті” словечка все-таки проникають у свідомість. Однак завжди керуюся висловом В. Сухомлинського: “Слово — найтонше доторкання до серця, воно може стати і ніжною запашною квіткою, і живою водою, що повертає віру в добро...”

Стрімко наближаються чергові президентські вибори. З ними закономірно пов'язані сподівання народу на позитивні зміни в усіх сферах суспільного буття, яке охоплене за давньою хронічною кризою системного характеру. Причини цього очевидні: насамперед узурпування політичної влади кількома партійно-олігархічними групами, головна мета яких — не вболівання за долю країни, а нечуване збагачення за рахунок цинічного пограбування національних ресурсів.

Нині жодна політична сила не виражає волі простого люду, не відстоює загальнонаціональних інтересів. Цілком очевидно, що подальше збереження такого становища веде до найтрагічніших наслідків. У цей загрозливий час ми і всі свідомі українці заявляємо вам, чинним політикам, про наш рішучий протест проти курсу на встановлення антидемократичного, антиукраїнського, антинародного олігархічно-кланового режиму, власне — на руйнування завоювань, за які боролися й поклали голови мільйони українських патріотів. Зауважмо: не ви боролися й не ви виборили вільну Україну; ви тільки скористалися ситуацією та народним довір'ям і жируєте на ньому.

За яким людським чи Божим законом ви узурпували право говорити від імені всього народу, називатися елітою нації? Де ваша мораль, совість, де бодай натяк на високу духовність, інтелігентність,

НАЙВИЩА МЕТА — ЗБЕРЕГТИ УКРАЇНУ

Заява Клубу “Ярославів Вал”

високоосвіченість — ці обов'язкові чесноти справжньої народної аристократії? Де реальні наслідки вашого показушного вболівання за поступ в економіці, культурі, освіті, охороні здоров'я, зміцненні безпеки й оборони країни? Де ваш професіоналізм державотворців? Де ваші конкретні заходи задля виходу з фінансової кризи? Де ваші кроки на захист конституційних прав українського народу, позбавленого вами будь-яких можливостей насправді бути носієм влади, як те гарантує Основний Закон? І його ви підім'яли під себе!

Це вашими діями мільйони українців опинилися на межі виживання, мільйони покинули свою землю, Україну в пошуках кращої долі. Ганебно впав престиж Української держави в очах світової спільноти. Ви досі не виробили національної державотворчої ідеї, змістовний стрижень якої об'єднав би всіх наших громадян, запалив би їх духом побудови єдиної, сильної, саможної європейської країни. Натомість ви досі пошулерському розігруєте карту федералізації та другої державної мови, гендлюєте на темі вступу до НАТО, блюзнірськи ламаєте списи

над історичними подіями та персоналіями. Майже два десятиліття Україна існує без чіткого бачення державною владою шляхів розвитку, історичної перспективи. Суспільство вражене зневірою, розгубленістю, соціальною апатією, бездуховністю, моральним виродженням. Особливо гнітючий, майже безпросвітний стан переживає українське село.

На жаль, в Україні немає жодної політичної сили, яка, маючи беззастережну підтримку народу, взяла б на себе місію виведення його із прірви. Тому ви, чинні політики, мусите нарешті усвідомити всю повноту своєї відповідальності. Мусите припинити гризтися за посади й важели влади. Ви просто маєте домовлятися між собою — але не для задоволення вузьких корпоративних інтересів, а з думкою про вітчизну, яка в усіх нас одна і який ім'я — Україна. Поставивши інтереси людей і держави над власними інтересами, ви ще маєте шанс реалізувати себе за бездарно згаяні десятиліття, увійти в історію як рятівники нації й країни.

Якщо ж ні — на вас чекатимуть прокляття народу і забуття. Знайте: Україна рано чи пізно обійдеться-

ся без вас, але суд історії неминучий. І яким він буде — залежить від ваших сьогоднішніх дій.

За дорученням Клубу:

Володимир ЗАГОРІЙ, президент Ліги українських меценатів, голова наглядової ради ЗАТ “Фармацевтична фірма “Дарниця”, доктор фармацевтичних наук, професор;

Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ, виконавчий директор Ліги українських меценатів, секретар Національної спілки письменників України, лауреат Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка;

Анатолій ДІМАРОВ, письменник, лауреат Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка;

Віктор БАРАНОВ, головний редактор журналу “Київ”, секретар Національної спілки письменників України;

Володимир ПАСЬКО, генерал-лейтенант медичної служби, доктор медичних наук, професор, заслужений лікар України, член Національної спілки письменників України;

Віктор ГРАБОВСЬКИЙ, в. о. головного редактора газети “Літературна Україна”, член Національної спілки письменників України;

Микола БЕРНИК, головний редактор медичної газети України “Ваше здоров'я”, член Національної спілки журналістів України;

Михайло ВАТУЛЯК, голова Асоціації видавців та книгорозповсюджувачів Львівщини

СЕЛУ — ДОБРОБУТ І ДУХОВНІСТЬ

Національна презентаційно-рейтингова програма “Діловий імідж України. Національні досягнення” представляє номінанта золоті відзнаки “Визнання року — 2009” — **Колонщинську сільську раду, що на Київщині**.

Колонщинська сільська рада — це чотири села (Миколаївка, Мар’янівка, Березівка та Колонщина) з надзвичайно багатою та цікавою історією, яка сягає корінням у X—XII століття. Зокрема, на південний схід Колонщини, неподалік від нинішньої автомагістралі Київ—Чоп, далекого 1240 року відбулася запеклі бої з монголо-татарською ордою, яку очолював хан Батий. Батийв намет розташовувався на горі, яку відтоді називають Батієвою.

Час і люди докорінно змінюють усе навколо. Невпізнанно змінюється і Колонщина. На території цієї історичної місцевості на площі 48 га компанія “Європоліс Проперті Холдинг” розпочала будівництво Київського логістичного центру. В мальовничому місці, що навпроти, на площі 290 га будується котеджне містечко “Олімпік-Парк” із соціальною інфраструктурою. Усього компанія “Траверз—Буд” планує збудувати 1 130 котеджів, 300 з яких буде введено в експлуатацію вже 2009 року. Активно будуються котеджні містечка “Лелечий хутір”, “Козирна карта”, “Березовий гай”.

У селі Колонщина на площі 56 га компанія “Сучасні технології будівництва” планує збудувати багатифункціональний комплекс громадських споруд, зокрема аквапарк й акваріум з морською водою, ковзанку, готель на 290 номерів, торговельно-розважальний комплекс з паркінгом на 12 тис. машиномісць, парк атракціонів з басейном тощо.

Відчутні зміни на території Колонщинської сільської ради відбулися з обранням у квітні 2006 року її головою Юлії Пелешок. Передусім сільська рада заснувала комунальне підприємство “Колонщина-сервіс”, яке нині працює вже на повну потужність. Підприємство має власну техніку: сміттєзбиральну ма-

шину МАЗ, екскаватор “Борекс”, асенізаційну машину тощо. Безперерійно діє водомережа свердловини, налагоджено вивезення сміття, упродовж двох років прокладено п’ять кілометрів асфальтованих доріг між селами і три кілометри твердого покриття в с. Мар’янівка. 2007 року на всіх вулицях Колонщини, Мар’янівки та Березівки з’явилося освітлення, капітально відремонтовано Будинок культури і сільську бібліотеку, закуплено нові меблі й обладнання.

Мешканцям Колонщини не давало спокою те, що їхню школу збудовано на місці колишніх поховань, тому було вирішено освятити це місце, віддаючи шану померлим од-

носельцям. Поруч зі школою встановлено триметровий хрест, біля якого в молитві схилилися два янголи. Цей пам’ятний знак “З повагою живі — спочилим” було відкрито 21 травня 2007 року.

Важливий напрям роботи сільської ради, очолюваної ентузіастом добрих справ Юлією Пелешок, — робота з неблагополучними сім’ями. Залучено до співпраці проект Євросоюзу “Кожній дитині в Україні”. Сільська рада надає матеріальну допомогу багатодітним сім’ям, завершує капітальний ремонт чотирьох квартир, одну з яких вона надала багатодітній родині, а ще дві — дітям-сиротам. Завершується будівництво дитячого садочка “Капітошка” площею 461 кв. м, відкриття якого планують наприкінці року.

Дбають працівники сільради і про духовність односельців. У березні 2008 року відбулося освячення наріжного каменя церкви святого апостола Іоана Богослова в селі Колонщина. 2009 року планують завершити будівництво й розпочати внутрішні роботи.

У Колонщині прагнуть створити якнайкращі умови для організації дозвілля мешканців. Так, у Будинку культури працюють народний ансамбль “Берегиня” і дитячий ансамбль “Полісяночка”. У приміщенні місцевої школи 1 вересня 2008 року, в День знань, було відкрито єдину на Київщині сільську картинну галерею. За допомогою майстра пензля Анатолія Марчука тут зібрано експозицію з 30 картин українських художників.

Натхненниці усіх цих справ, безперечно, — сільський голова Юлія Василівна Пелешок. Народилася вона на Хмельниччині, а живе й працює на Київщині, яка стала їй рідною, тому Юлія Василівна прагне, щоб у її теперішній односельців життя стало дедалі кращим. Зусилля Юлії Пелешок не залишилися непоміченими. Серед її нагород — дипломи й відзнаки “Патріот Київщини” Київської облдержадміністрації (2007—2008 роки), орден і грамота Священного Синоду Української Православної Церкви на честь святкування 1020-річчя хрещення Русі, диплом і почесна відзнака Всеукраїнського проекту “Національні лідери України”. Одна з найдорожчих нагород для Юлії Василівни — медаль “Захисникові Вітчизни” за участь у війні в Афганістані.

КНИГАРНЯ НА МЕЖИГІРСЬКІЙ

Ірина П’ЯТЧАНІН

У перший тиждень вересня виповнилося два роки, як на Межигірській вулиці стародавнього Подолу почала працювати книгарня “Смолоскип”. Від інших книгарень її принципово відрізняє те, що продають тут лише книжки українською мовою. Твори і наукові праці закордонних авторів, але в українському перекладі.

У невеличкому приміщенні — полиці з великою, як для такого обмеженого, проте дуже затишного простору, кількістю книжок. До того ж, деякі з них — рідкісні, раритетні видання. Тут розташована полиця обміну книжками — букросінгу та дискросінгу — обміну CD- і DVD-дисками. На горішньому поверсі невеличкий зал — кіноклуб “Смолоскипа”, де демонструють найкращі зразки світового кіно як мистецтва, на відміну від попкультурного розважального кінемейнстріму. Тут відбуваються літературні читання і презентації нових книжок.

Але й це ще не все, чим цікава українська книгарня. Видавництво “Смолоскип”, що є засновником книгарні, видає з 1995 року щомісячну газету — часопис творчої молоді “Смолоскип України” (в електронному варіанті — <http://www.smoloskyp.org.ua>) і літературний додаток до нього “ЗНВК”, де публікують твори молодих українських літераторів, анонси на нові книжки і рейтинг Топ-20 видань, що користуються найбільшим попитом.

У сусідньому з книгарнею приміщенні, що також належить видавництву, можна ознайомитися з виставкою, присвяченою українському правозахисникові-дисиденту генералові Петрову Григоренку.

Саме ж видавництво “Смолоскип” організував 1967 року в Парижі Осип Зінкевич. Воно видало першу українську енциклопедію. У 70-х його перенесли до Сполучених Штатів, з 1991-го — з першого року незалежності — до України.

“Зауважте, що ці вже далеко не молоді люди покинули в Америці всі свої статки, все надбане впродовж життя і приїхали до України, щоб виконувати свою таку потрібну культурну місію”, — сказав про засновників “Смолоскипа” Ярослав Скрипник, який був на вечорі, присвяченому дню народження книгарні.

Хочеться зауважити, що в умовах зросійщеної української столиці ця місія нелегка, навіть подвизницька.

Голова видавництва “Смолоскип” Осип Зінкевич слушно зауважив про профанізаційну і деінтелектуалізаційну роль телебачення в нинішньому глобальному світі, про те, що протистояти цим негативним процесам сучасної цивілізації може тільки читання, отже, книжка. Він також розказав про принципи роботи видавництва, що друкує тільки українські книжки. Нову книжку спочатку друкують накладом 1 000—2 000 примірників, а коли наклад реалізують, її знову перевидають. Так, “Розстріляне відродження” Юрія Лавриненка перевидавали аж сім разів.

Директор книгарні “Смолоскип” Оля Погинайко розповіла про те, як розширюється асортимент книжкової продукції в книгарні, зростає реалізація: 2008 року продали 10 тисяч книжок, а за 2009-й — вже понад 15 тисяч.

Офіційна частина дня народження книгарні “Смолоскип” була дуже теплою, дружньою, майже домашньою. Відбулося авторське читання віршів, прийшло багато представників ЗМІ.

Керував читаннями молодий український поет Богдан-Олег Горобчук. Поети Олег Коцарев, Павло Коробчук, Дмитро Лазуткін читали вірші Володимира Сосюра, Максима Рильського, Павла Тичини, Євгена Плужника, Євгена Маланюка, Михайля Семенка, Василя Стуса, Ігоря Ринарука, а також українські переклади Волта Вітмена, Гійома Аполінера й Артура Рембо. Кожен представлявся ім’ям того поета, чий вірш читав. Симпатії слухачів здобув виступ “деревного Бояна” у виконанні поета Миколи Леонівича (лауреата щорічного поетичного конкурсу “Смолоскипа”), що читав уривки зі “Слова о полку Ігоревім”.

Завершилося свято лотереєю, в якій гості вигравали книжку або сувенір.

Як добре, що в столиці є осередок, де не лише молоді (поряд — Києво-Могилянська академія), а й старші мають можливість для культурного й інтелектуального розвитку, спілкування з однодумцями!

Олег ДОЛГИЙ,
заслужений працівник культури,
професор КНУКіМ

ЗВІТУЄ «ОРІЯНА»

У Палаці культури ВАТ “НБГТ Більшовик” відбувся творчий звіт заслуженої хорової капели України “Оріяна”.

“Оріяна” — така назва була у нашої давньої української землі. Так називається нині один із найстаріших в Україні хорів.

Свій мистецький шлях хорової капели розпочала 1923 року, коли Радянська Україна переживала тяжкі пореволюційні роки. Колишній завод Гретера перейшов у власність народу і здобув назву “Більшовик”. Робітники і службовці заводу щиро підтримали ідею створення хору. Тож почалася копітка організаційна робота. Біля витоків створення хору стояв відомий тоді хоровий диригент П. Левицький, який доклав багато зусиль і таланту до справи.

1924 року творчий робітничий колектив уперше виступив із піснями перед громадськістю столиці на сцені театру опери і балету ім. Т. Шевченка, отримавши схвальні відгуки в пресі.

Згодом хор очолив знаний хоровий диригент, заслужений артист УРСР В. Мінько, а вже 1928 року Республіканська Рада професійних спілок за успіхи на творчій ниві спеціальною постановою присвоїла творчому робітничому колективу звання “хорова капела” і назву “Металіст”.

1932 року, посівши І місце на Олімпіаді професійних спілок працівників машинобудування, хорова капела “Металіст” вирушила до Москви на Всесоюзну олімпіаду, де виборола ІІ місце. ІІ

преміювали концертною подорожжю Україною й Північним Кавказом.

Із 1935 року й аж до початку Великої Вітчизняної війни хором керував видатний вітчизняний хоровий діяч, народний артист УРСР, професор Григорій Верьовка.

У роки війни завод “Більшовик” перебував в евакуації. Тож творча діяльність хору відновилася тільки після повернення заводу до Києва. Із 1947 року капелу очолював народний артист УРСР, професор Олександр Петровський.

1949 та 1951 рр. на республіканських оглядах народної творчості трудящих Капела посідала перші місця, а 1954-го за видатні заслуги в розвитку художньої самодіяльності та високий вико-

навський рівень Президія Верховної Ради УРСР присвоїла їй почесне звання “заслужена хорова капела УРСР”.

1982 року капелу очолив Юрій Ярема. Під його орудою 1989 та 1991 рр. хор виїжджав до Англії, де на міжнародних фестивалях здобував перші місця.

1994 року хор побував у Франції й Німеччині. З 1994 року колектив має назву “Оріяна”.

Із 2006 року капелю керує вихованка кафедри народного пісенного виконавства Київського національного університету культури і мистецтв Наталія Чиріна. Під її орудою хор здобув багато вагомих творчих перемог і став лауреатом Всеукраїнського фестивалю мистецтв України 2008 року. Наполеглива праця молодого фахівця спрямована

не лише на збереження досягнень колективу, а й на його розвиток.

Хор виступає з концертами перед столичною аудиторією, бере активну участь у культурно-мистецьких заходах Палацу культури заводу. Ось і нинішній творчий звіт свідчить про те, що ушлявлений колектив не зупиняється на досягнутому, а розвивається і наполегливо рухається вперед.

У концерті прозвучали твори вітчизняної та зарубіжної класики, народні пісні, пісні сучасних авторів: “Молитва за український народ” Йосипа Кишакевича, “Ірмоси Пасхи” Артема Веделя, “Який же Ти славний” Дмитра Борзнянського, “Stabat Mater” Золтана Кодая, “Бог Богів” Олександра Архангельського, “Мир Вам” Дмитра Петерсона.

Вокальне тріо у складі Людмили Верети, Тетяни Нікуліної та Наталії Муничевської серед інших творів чудово виконало старовинну козацьку пісню “О Боже, Боже”.

Усі твори програми співаки виконували а-капела, що накладає на виконавців і керівника особливу відповідальність, адже такий спів потребує особливої підготовки й уміння.

Понад годину слухачі насолоджувалися співом “Оріяни”. Майстерне володіння засобами художньої виразності, чудова художня інтерпретація творів, розкриття виконавських можливостей академічного хору — все це свідчить про великий потенціал капели, що пройшла випробування часом, зберегла себе і радує киян своїм мистецтвом.

«ДЕ ДУХ ГОСПОДНІЙ — ТАМ СВОБОДА»

Наше суспільство дедалі більше віддаляється від духовних цінностей. Щоб цей процес не перетворився на духовну катастрофу, в Києво-Могилянській академії із 2004-го навчального року розпочинається лекція з циклу “Духовні цінності людини”. Цей рік розпочав єпископ УПЦ КП, голова Інформаційно-видавничого управління Київської Патріархії владика Євстратій лекцією “Відповідальність християнина”. У Києво-Могилянській академії лекції читали видатні релігійні діячі: Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет (2004 р.); отець-доктор Борис Гудзяк, ректор Українського католицького університету, м. Львів (2005 р.); архієпископ Харківський і Полтавський Української Автокефальної Православної Церкви Ігор Ісиченко (2006 р.); Блаженніший Любомир Гузар, Предстоятель Української Греко-Католицької Церкви, Верховний архієпископ Києво-Галицький (2008).

Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ,
Києво-Могилянська академія,
“Всесвіт”

Нині дедалі чіткіше відчуття, що ми — заручники світу споживацьких цінностей. Часто покладаючись на життєву практику, зі скепсисом ставимося до світу духовного. Мовляв, скільки у світі несправедливості й зла? Скільки найкращих людей полишають цей світ у молоді роки? Скільки безневинних стають жертвами терактів і бойових протистоянь щодня? Тенденції й справді страшні. Нині збройні конфлікти охопили майже всю планету, а головне — святі місця цивілізації; точки, з яких наші культури народжувалися (війни в Ірані й Іраку, Ізраїлі й Палестині тощо). Здається, що саме духовного спокою й гармонії в планетарних масштабах бракує.

Чому так відбувається? Чи Церква й досі відіграє роль духовної скарбниці? Безперечно, війни, що розпочинаються через відмінні релігійні цінності, найстрашніші. Але попри те, що на планеті існує кілька цивілізацій, усе одно в межах кожної відбувається поступове винищення людства. І причина вже не стільки в протистоянні релігійних цінностей, скільки в тому, що часом людина сама обирає гріховний шлях розбрату й гоніння за марнотними, примарними цінностями.

Проблеми духовного життя в бездуховний час було порушено у виступі єпископа Євстратія. “Безперечно, Церква в кожній конкретній момент історії існує в певних реаліях — політичних, культурних, економічних, географічних тощо. З цієї точки зору Церква — суспільна інституція. Але цим не вичерпується її значення, і це лише зовнішній бік її буття, мінливий і не найважливіший. Бо, на відміну від інших, це єдина інституція, яка надає людині можливість доторкнутися до вічності, увійти в неї, жити в ній.

Церкву часто сприймають як інституцію, яка намагається втиснути людину в прокрустове ложе. Але справжнє призначення Церкви — не зробити людину зліпком, клоном визначеного зразка, а навпаки — надати можливість кожному в міру здібностей, умов стати таким, яким задумав і сотворив його Господь, звільненим, свободним від гріха. За словами Писання: “...де Дух Господній — там свобода”. Тобто свободним через одухотвореність”, — зазначив владика Євстратій.

Він розпочав свою промову делікатно: Церква не повинна нав’язувати людині спосіб мислення і поведінки, але має свідчити про вияви небесного життя, про чудеса цього світу, які створив Бог, щоб показати людині, що вона не самотня, може покласти на допомогу Всевишнього, але за умо-

ви, що вірить у вищі сили, її серце відкрите для чудесного.

Ця думка давня. Щоб побачити чудо, потрібно бути внутрішньо до цього готовим. Нині перебуваємо в матеріалістичній реальності, існуємо в координатах споживацького суспільства. А свідомість, орієнтована на споживання, страшна у своїй суті: така свідомість знищує світ, забираючи з нього все найкраще й нічого не даючи навзаєм. Натомість забуваємо про те, що людина народжена у гріхові, а тому має наближатися не до матеріальних вигод, а передовсім до вічного небесного щастя.

Природно, що в часі постмодерної іронії й прагматизму тяжко повірити у гасла “вічне життя”, “щастя”, “доброта”. Але якщо людство не повернеться до істинних цінностей, то наслідки можуть бути страшними. Як не може людина усвідомити, чим є блаженство вічного життя в Богові, так не може знати і про винищувальне страхіття катастроф, що може настати. Здається, істина дедалі більше віддаляється від людини, існує безліч маленьких правд, кожна з яких не здатна бути правдою буття.

Владика Євстратій наголошував на тому, що людина має найцінніше — волю, свободу вибору. Так написано і в Писанні. Та часом ця свобода, якщо людина не розуміє її складної сутності, може обернутися небезпекою.

Ми всі хочемо досягти блага. Але опинившись у комфортних умовах, забуваємо про те, що ці умови хтось із попередників створив для нас. Ми ж маємо розвивати традиції й докласти власних зусиль. Але в молоді часто виникає запитання: я ж вільна людина, навіть маю це робити? Як зазначає єпископ Євстратій, немає нічого поганого в тому, що людина відчуває в такий спосіб власну свободу. Однак існує диявол — злі сили, які спокушають людину і чатують на її волю, щоб скерувати у неправедне русло. Владика навів, здавалося б, банальні приклади: якщо людина вільна й не відчуває відповідальності за власну волю, то в такому разі вона може завершити життя в алкоголізмі. Або ж може піти на злочин, бо якщо не має відповідальності за вчинок — людина вільна — то чому ж це заборонено?

Усі ми створені за подобою Божою. Бог, подарувавши нам життя, подарував і вибір. Ця проблема поставала в Європі ще в часи Ренесансу. До прикладу, дискусії Мартіна Лютера, Лоренцо Валли, Піко делла Мірандоли та інших. Але нині людина нібито живе в печері, скута невидимими путами. Заручники матеріального світу і споживацької психології, ми думаємо, що лише матеріалізоване благо може дати нам омріяне щастя й надзвичайну

свободу. Але ж є люди, зазначає владика Євстратій, які володіють десятьма квартирами, можуть собі дозволити дуже багато, але не знають, що таке щастя. Їхнє життя видається порожнім і нецікавим. Ці люди шукають розваг, але настає час, коли життя добігає кінця... І тоді усвідомлюєш, що щастя — не в матеріальному. Як влучно зазначив владика: “Супермаркети — це храми нашого часу”. Ми отримуємо насолоду від купівлі коштовних речей, але не отримуємо духовної повноти від такої насолоди. А духовний досвід робить людину по-справжньому незалежною.

Єпископ Євстратій порушив і не менш важливу проблему формування родини. На його переконання, нині в Україні триває занепад християнських цінностей, шлюб як християнського єднання двох. “Людина живе сама для себе, не створює сім’ї, не народжує і не виховує дітей, і через реалізацію цієї нібито свободи ми приходимо до того, що через кілька поколінь, просто з математичної точки зору, української нації, суспільства не буде. Тут буде інше суспільство, придуть інші нації, у яких інші пріоритети, які інакше дивляться на сімейні стосунки, на пріоритети свого життя.

Якщо раніше для винищення нації потрібні були війни, голодомори, репресії, то зараз — зовсім інші, безкровні речі, які призводять до того самого. Якщо чоловік і жінка єднаються шлюбом, але у них немає дітей... Вони через якийсь час помруть, на їхньому місці не лишиться нікого у суспільстві. Якщо у них одна дитина — суспільство зменшиться наполовину.

Свобода? І до чого вона веде? Свобода безвідповідальна, тому що всі ми хочемо користуватися благами суспільства”.

Вільне кохання скерує людину в бік аморальності й гріха. Людина повинна залишити після себе майбутнє, лише в такому разі існуватиме Україна на історичній арені. Небезпечні процеси депопуляції спричинені тим, що люди не прагнуть створити здорову сім’ю. Діти почувуються так, ніби в них немає ні батьків, ні дідів. Занепадають традиції роду: одиниці знають про своїх родичів у п’ятому-шостому поколіннях. Чудово, якщо дитина знає своїх дідусів та бабусь. Із такого переконання формується покоління, яке живе в новому солісизмі XXI сторіччя, коли кожен прагне жити лише заради себе, задля задоволення власних потреб. Безперечно, ми дуже не любимо поняття “правило”, “догма”, “закон”. Кожен хоче бути незалежним від будь-якого обов’язку. Але з цього і починається суспільне виродження: деформація індивіда, його відчуття самособоюнапов-

Владика Євстратій

нення без справжньої повноти духовного досвіду, спричиняється до руйнації суспільства.

Лекція єпископа Євстратія не була проповіддю, повчанням. Промовець апелював до життєвого досвіду. Часом владика вдавався і до сучасної термінології в поєднанні з прикладами зі Святого Письма. Усе це свідчить про те, що християнство (православ’я) також адаптується до потреб нинішнього покоління, яке мислить і говорить уже не так, як його батьки.

Владика Євстратій наголошував, що ми ризикуємо опинитися у в’язниці, але нам видаватиметься, нібито в’язниця — порятунок, ніби нічого у світі немає, людина не може себе реалізувати і їй нема на кого поклатися. Промовець згадав фільм 90-х “Втеча із Шоушенка”, у якому головний герой, засуджений на довічне ув’язнення, через багато років таки стає вільним, але не може себе реалізувати в нових реаліях. “Ми живемо у цьому світі, про який у Євангелії сказано, що він лежить у злі. Але живемо в ньому так, що намагаємося збудувати в ньому своє життя і прагнемо здобути щастя тут. Збудувати своє життя так, ніби цей світ нормальний. А він неправильний, викривлений, у ньому діють зло, гріх, смерть. Це не той світ, який був задуманий і створений Богом, це світ, який спотворився через гріх, що увійшов у нього.

У фільмі “Втеча із Шоушенка” в’язниця стала героєві рідним домом, він збудував там життя, й іншого не існує.

На моє переконання, люди, які прагнуть побудувати своє життя тільки тут і не бачать нічого за межами, подібні до людини, яка прагне збудувати своє щастя у в’язниці. І можливість пересуватися, висловлюватися, діяти сприймає як повноцінну свободу.

Свобода віднедавна стала одним із найвизначніших гасел. Нині говорять про свободу думки, совісті, слова тощо. У цьому контексті розвинулося вчення про права людини. А чи так само часто згадують про обов’язки людини? Чи згадують у контексті свободи про відповідальність? Адже це дві сторони медалі — свобода передбачає відповідальність. Права передбачають обов’язки. Не буває свободи без відповідальності, не буває прав без обов’язків. Інакше руйнується саме поняття і свободи, і прав”.

Владика Євстратій стверджує, що страшний гріх і помилка, якщо людина вважає, що світ не придатний для неї, якщо єдиний вихід — втеча. У такому разі людина думає насамперед про себе, а не про суспільство. Вона втрачає віру й не готова поклатися на вищість Божої мудрості, здатної вивести зі скрути людину, яка приймає приписи небесного життя. Наш час на землі — мізерія, яку ми іноді перетворюємо на щось важливе, забуваючи, що на землі плекати цінностей не потрібно. Головне — підготувати себе для вічного життя, переконує владика.

Можливо, далеко не всі готові сприйняти ці слова, але в житті кожного настає мить, коли потрібно розлучитися з цим світом. І переважна більшість не готова це зробити. Люди свого часу не насолоджувалися повнотою життя, а тому не відчули радості прожитих літ. У гонінні за проминальними цінностями ми втрачаємо відчуття часу: здається, що все ще попереду, аж настає момент, коли розумієш, що минулого не повернути, а стільки часу згаяно.

Лекцію “Відповідальність християнина” владика Євстратій завершив міркуваннями щодо нещодавнього візиту до України Патріарха Московської Православної Церкви

Кирила. Мабуть, цей політичний реверанс усе-таки був виправданий у “не-державному”, суто духовному виступі владики Євстратія. Певно, що візит московського патріарха ще довго згадуватимуть в Україні, бо він продемонстрував, як визначив владику, основну розбіжність між Православною Церквою КП і МП.

Проблема не в тому, що існує дві Церкви. Розбіжності між ними — у ставленні до незалежності України. Московська Церква не хоче визнавати незалежність України, сповідуючи нинішні московські державницькі віяння. Недаремно після повернення Патріарх Кирил пішов звітувати про перебування в Україні не до Синоду, а до президента Росії Медведєва. Як відомо, в СРСР, коли ієрархи виїжджали за кордон, після повернення вони їхали звітувати в Раду у справах релігій, а вже потім звітували перед Синодом. Виникає питання: невже до Російської Церкви повернулися радянські часи? Цей штрих яскраво підкреслив завдання політичного впливу, яке ставили перед візитом.

“Під час патріарших промов ми неодноразово чули висловлювання про “історичну Русь”, про те, що Україна — складова “історичної Русі”; вислови про Київ як “наш Єрусалим”, “наш Константинополь”, “нашу південну столицю російського православ’я”. Акцент на слові “наш”, ніби жирним шрифтом і з подвійним підкресленням, теж красномовний. Адже концепція “історичної Русі” Патріарха Кирила — просто оновлена традиційна імперська концепція, де для кожного народу знаходять певне місце, а всі народи об’єднуються навколо якогось великого народу, що пропонує їм “світле майбутнє”. Яке “світле майбутнє” пропонує нам концепція “історичної Русі”, “святої Русі”, Патріарх Кирил, на жаль, не зміг пояснити. Якщо це те світле майбутнє, яке зараз пропонують із Російської Федерації, то навряд чи воно для України прийнятне”, — зазначив владику Євстратій.

Основна теза московського Патріарха: Україна не має права бути самостійною, бо її духовні землі — це наші землі, а “наші” означає “російські”, зауважив владику Євстратій. Москва не може без України, бо один зі стовпів російського самодержавства — православ’я, воно починалося саме на українських теренах, у Київській Русі. І лише за кілька століть виникла Московія. Тому нинішнє послання про “наші землі”, “наші духовні орієнтири” — замаскований привід приєднати під десницю московського царя (чи то Путіна, чи Медведєва) Україну. Лист російського президента — тому підтвердження.

Часом людину засліплюють власні амбіції, й вона забуває про спільність коріння й дружність кордонів, прагнучи підкорити собі сусідські території. Але хочеться вірити, що мудрість перемаже. Нинішні слова Росії — державницька риторика, спрямована на реалізацію однієї мети. Свого часу російський православний Синод заявляв, що в Грузії, яка на той час входила до СРСР, має бути власна Церква. Тепер цю риторіку використовують із точністю до навпаки. Залишається вірити, що тирані з часом підуть, залишивши у спадок сторінки кривавої історії, натомість людство зуміє віднайти орієнтири спільного шляхетного співіснування на одній планеті, під єдиним Небом.

ГЛУВКО НЕПОВТОРНО ПРОСЛАВИВ СВЯТИХ

Дмитро СТЕПОВИК,
доктор мистецтвознавства, професор, академік АН Вищої школи України

Глувко не був підкреслено набожною людиною. Під час мандрів Казахстаном, Палестиною, країнами Європи він трохи розчарувався не так у Церкві, як у деяких церковниках, про що згадав у споминах “Memoabilia”. Але він таки був духовною людиною, глибоко вірив у Бога і зв’язався Йому в найпотаємніших життєвих і творчих задумах і ділах.

Як пейзажист він чимало малював храмів — українських і закордонних. Храми Венеції малювали тисячі митців, але Глувко робив це по-своєму; вони мов на небі, вони у небесному Фаворському сьайві! Його дивувала символіка бані, нави, трансепта, вівтаря, іконостаса. Це було для нього як християнина і як митця незбагненою загадкою, місцем, де Небесний Бог спілкується із земним людством — Його, Бога, творінням! Найдивовижніше,

“Христос Вседержитель”. 1978

що Глувко став малювати ікони, не схожі за стилем на жодну ікономалярську школу світу.

Як пейзажист високого класу і визначний майстер прикладної графіки, Глувко 50-річним несподівано для шанувальників його творчості й, здається, для нього самого, вдавня до малювання ікон. Не церковних, призначених для іконостасів, а “домашніх”. Ще підлітком, мешкаючи у Крем’янці — одному з центрів українського православ’я на Волині, Глувко бачив багато так званих народних або фольклорних ікон у помешканнях. Напевне, такі ікони “простої мови” йому дуже подобалися. І ось його пам’ять через багато літ прояснилася, мовби у призабутій давній кінострічці, образи дитинства: Господа Ісуса Христа, Пресвятої Богородиці й багатьох святих візантійського й українського пантеону.

“Спомини”, чи “Memoabilia”, перекладені з англійської Марією Яців і видані 2003 року у Львові, нічого не кажуть читачеві про спонуки Глувко до ікономалярства. Митець тут виявив велику спостережливість і майстерність у переданні побутових деталей; але про ікони, і загалом про свою творчість — нічого.

Можна припустити, що у 70-ті роки Глувко згадав ранню юність на засланні у степах Казахстану, де уповав на Господа, на його святих, що їх бачив на іконах народного письма на Волині. Отож підліток, побожний хлопець, і його мати багато молилися, щоб не загинути у

Повернення основних творів Ростислава Глувко в Україну, яку він так ніжно любив, мов найкоханішу жінку, — це данина справедливості його безсмертній душі, виконання його волі майже через два десятиліття після передчасного упокоєння.

безводному пустельному краї...

За щасливим збігом обставин українець Ростислав Глувко, видавши себе за поляка, разом з полоненими польськими військовими частинами був інтернований до Палестини. Це сталося 1942 року на вимогу британського уряду.

Через п’ять років Ростислав переїхав до Лондона, де навчався в поважній мистецькій школі — Гаммерсміт Коледж оф Арт. Спочатку він ліюстрував книжки, журнали, займався прикладною графікою (малював конверти для грамплатівок, святкові листівки, афіші концертних програм, каталоги виставок тощо).

Згодом прийшла любов до малярства. Відвідання Італії спонукало його створити цілу серію акварелей — пейзажів Венеції й інших міст. Писав портрети, картини на історичні та героїчні теми.

Так творив Глувко рік за роком, люди любили його майстерне малярство за життєвість і ясну палітру. Аж ось, наближуючись до свого 50-річчя, Глувко задумався над тим, як сила Господня рятувала його в дитячі та юнацькі роки від тюрем і заслань. Як молився, як обіцяв бути вірним Богові та жити й творити за Його заповідями. Середина 70-х років ХХ ст. стала початком і нового Глувко — ікономаляра з дуже цікавою манерою зображення святих.

Ця манера містила три основні компоненти: форму, колір і простір, у які митець вніс чимало такого, чого не було в традиційній класичній іконі. Через форму він хотів возвеличувати, монументалізувати святих. У нього не було певного засобу возвеличення, як, скажімо, у Гніздовського, — через надмірну вертикальну видовженість постатей. Глувко домагався значущості образів і через видовженість, і через присадкуватість, і через легкість, і через масивність — тобто через протилежні трактування форми. Він спонукає глядача думати, що святі не од світу цього, вони особливі, їхні обличчя й тіла не такі, як у тутешніх людей.

Отже, маємо виразний відхід від природи, від реалізму. Відхід де помірний, а де навіть радикальний, як, наприклад, у роботах “Апостол Павло”, “Святі Борис і Гліб”, “Феодосій Печерський”. У ранніх іконах (середина 70-х років) Глувко часто брав за основу відомі старовинні взірці — ангела із золотим волоссям, Христа Вседержителя, деякі Богородичні ікони, а також ікони за мотивами головних релігійних свят церковного року. Глядачі легко впізнають твори і милуються незначними змінами, які вносить митець в авторські наслідування давніх ікон.

Але у 80-х роках Глувко почав значно перебудовувати традиційні образи, доводячи їх до деформації: це “Юрій Зміборець”, “Мо-

литва Богородиці”, “Пречиста Діва”, “Архангел Михаїл”. За радикальними змінами у зовнішності святих та їхньому оточенні стоїть глибоке переконання автора, що святі в невидимому світі, в раю, в духовному просторі не позбулися чогось від своєї колишньої земної іпостасі. Вони немов проходять перебудову. Земне для них — це не прокляте минуле, а матеріальне, варте возвеличення, бо й воно є творінням Бога. Тож за цими змінами форми, елементарними чи ґрунтовними — авторське розуміння вічного буття, безсмертя, зв’язку часу земного й небесного.

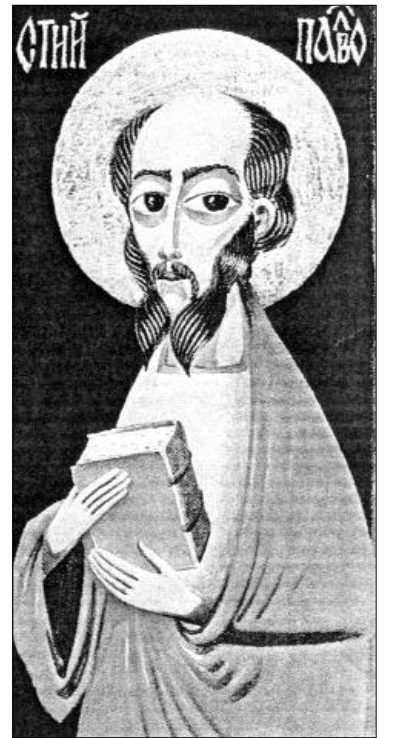
Цій меті слугує у Глувко і колір. Майстер дотримується тієї самої спектральної градації, що й класична ікона: барви насичені, чисті. Але порядок їхнього використання і символічне значення у митця своєрідні. Він закутує Богородицю в чорний мафорій, тло ікон буває і золотим, і помаранчевим, і синім, і навіть чорним. Це, звичайно, відступ від канону. Але так Глувко домагався різкого контрасту. Зіставленням протилежних кольорів, які не гармонують між собою, він прагне збудити віру глядача, запросити його до молитви, а може, й драматизувати особу зображеної святої людини.

У світських творах Глувко, особливо у пейзажах, панує гармонійна суголосність барв і відтінків. Зовсім інше спостерігаємо в іконах. На виставках Глувкових творів увагу відвідувачів одразу привертала образи, які мовби кидали виклик світові, запрошували до мовчазного діалогу.

Задля посилення контрастності кольорів Глувко зрікається їхніх традиційних символічних значень, запроваджених Церквою в давні віки. Якщо спробувати накласти загальноприйнятну схему іконної символіки на релігійні твори Глувко, то в результаті відстанемо значні неузгодження. Віддається, що митець зовсім не хотів, щоб використані ним кольори мали якийсь прихований зміст. Імовірно, він надавав їм не сакрального, а суто декоративного сенсу. Деякі ікони скромно орнаментовані, в інших деталі скомпоновано у вигляді певних, переважно округлих, геометричних фігур. Це зближує ікони пензля Глувко з традиційними народними іконами, наприклад з іконами на склі.

“Спаситель”. 1976

“Апостол Павло”. 1977

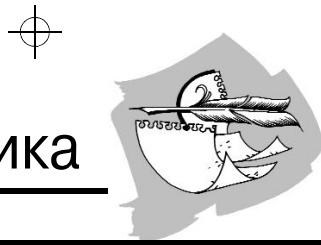
У трактуванні простору Ростислав Глувко, здається, найближче стоїть до класичної церковної ікони. Простір у нього двовимірний, третього виміру — глибокого — майже не відчувається. Тло кожної ікони плоске, одноколірне, а постава святої людини не вирізняється на ньому як щось осяжне, зливаючись в одну площину. Все зображення сприймається як кольорова яскрава тінь.

Інакше кажучи, у трактуванні простору майстер наслідує більше візантійську, ніж українську ікону. Проте якщо у Візантії плоским іконам надавали певного символічного значення (проекції небесного на земле), то у Глувко такого втаємничення нема. Як цілком сучасний митець, він водночас із посиленою увагою ставився до всього старовинного й намагався йти за старими майстрами в деяких деталях і засобах.

Так, наприклад, малював ікони лише на дерев’яних дошках, до того ж, зі старого, часом почорнілого, але не зітлілого дерева, особливо з вимоченого у воді так званого мореного дуба, улюбленого в Англії.

Готував дошки до розмальовування власноруч: вкривав їх ґрунтовкою (левкасом), скріплював левкас тонкою тканиною (паволокою) і різними клеями й оліями. Фарби розчиняв у яєчному розчиннику з додаванням оцту і свяченої води — тобто малював яєчною темперою, як старі ікономаляри. Інколи Глувко використовував сучасні акрилові фарби, які міцніші, барвистіші за темперу, ніколи не темніють і не вицвітають. Не цурався він також олійного малярства. Отже, в технічних засобах творення ікон, так само як і в образних, Глувко, можна сказати, однією ногою стояв у Середньовіччі, а другою — у своєму ХХ столітті з його винаходами і творчими експериментами.

Вражений тяжкою недугою, Ростислав Глувко упокоївся на 63-му році життя. Як ікономаляр він тільки починав свою творчість, бо звернувся до ікони досить пізно. Кілька десятків образів, створених майстром у 80—90-х роках ХХ ст., свідчать про те, що він не лише знайшов цікаву, небуденну форму, а й мав духовну візію стосовно незбагненого, але омріяного людьми потойбічного світу, де мешкають душі святих. Ікономалярі не бувають просто формалістами, “самовиражальниками”. Вони — релігійні філософи, які самі шукають та іншим вказують шлях до вічності. Одним із них був Ростислав Глувко.

НАРКЕВИЧІ — СЕРГІЇВКА — ВСЕСВІТ

ОБРІЇ МАЛОЇ БАТЬКІВЩИНИ

Броніслав ГРИЩУК
Фото Андрія ГРИЩУКА

Хтозна, можливо, без Сергіївки не було б і Наркевичів?

Чи ж не Сергіївка їх омріявала, виколисувала, на ноги зводила! Себто копала рови, підмурівки закладала, цеглиною до цеглини стіни нарощувала. Посеред пустирища, напівдикого поля з його меткими ховраками й ласицями, поміж фронтних траншей, полином та лободою порослих.

І хоч нема у тих стінах моєї цеглинки, але ж і я, либонь, до існування Наркевичів причетний. Хіба ж не вдихав гарячі гази вугільної жужелиці, залізною кочережкою не витрясав од шлаку розжарені колосники у заводській коцегарці? Хіба в прилиплий до спини маєчці не вмикав і не зупиняв розкручену шаленими обертами центрифугу, колулаючи дерев'яною копісткою спресований жовтий цукор, так званий “третій продукт”? І хто ж, як не я, після пекельної заводської зміни та шпаркого душу вибігав із коцегарки на мороз чи під мокрий листопад, квапився до клубу, де чекав на мене оздоблений підробним перламутром житомирський баян, чекала вона, щоб виводити оксамитним голосом наївну пісню про самотню берізочку. І Йосип Миколайович, завклубом, і лікар Ніна Григорівна, і вчителька Ганна Потапівна збиралися, щоб, розгорнувши клавир, зубрити разом дует Одарки і Карася, арію з якоїсь там оперетки, де “чертову дужину дитишек растила дома матушка моя”.

Наркевичі. Інтернаціонал. Вавилон... Біль і радість, вино й полин... Наваксую щедро чоботи юхтові, в татову куфайку зодягнусь — где мене (ім'я пропускаю) гарна, чорноброва, ой, либонь, додому на зорі вернусь.

У тім і річ, що — не жде. То навіщо ж тобі отак, від першої особи? Пощо сам себе ятриш — мало тобі нинішніх переживань? Будь мудрий, яко змії, когось іншого висунь на перший план. Ось хоч би приятеля свого і земляка Івана Івановича, який нині далеко живе, але щоосені приїздить у Сергіївку і Наркевичі. Він будь-які переживання витримає, бо твердий, мов граніт. Йому до лампочки

твої серпанкові спомини, твої хвилі в озері, шпали під відлигою, хитливий ліхтар над безлюдним пероном — таке все далеке, миле, йорданською заметіллю обсноване, сповите, сховане...

І ось уже чимчикує Іван Іванович, бравий супермен мій, від станції Наркевичі до селища Наркевичі. І чого це понесло чоловіка за стільки верст, од затишної міської оселі — сюди, в оті краї? Хто ж його зна. Може, захтілося, як в юності, шкляночку кагору в станційному буфеті перехилити і з Наркевичів у Сергіївку (через пагорб) податися.

Припустімо, так воно й буде. Не перехилить, але подається. Але... до кого? І чим він там зір і слух свій утішить? Завважить парубків та дівчат у турецько-польсько-американському манатті, які судомляться в клубному вестибюлі під магнітофонні ритми? Ну й побачить. І що? А нічого. Просто згадає інший вечір повоенного села. Невтомно вигравала багатотраждальна дворянка, с'як-так відтворюючи мелодії ще вчора не дуже знаних “трофейних” танців. І згадаються йому фронтівки у вицвілих гімнастерках, постановуть у пам'яті бідові юнаки, які ще недавно, на початку війни, були

безвусими пастушками. І в споминах цього сивоголового чоловіка дівчата засвітяться, мов свічки, — і молоденькі, сором'язливі, й уже пристаркуваті дівки, ті, що, либонь, від самотності нестерпної милосердно навчали юного Івана не звіданих досі любовощів. Бо ж було йому тоді сімнадцять... А в неділю танці... Сивий чад махри валує хмарами... У гармоніста клавіша запада під пальцями і цигарка силе попів на міхи... І дівки нерозпаровані кружляють одна з одною, розганяють дим... І хтозна, якби мій Іван Іванович сподобився посеред білого дня обійти невеличке, з трьох сторін світу омите озерною водою село, то, може, і стрів би ще тут і там кількоро стареньких бабусь та упізнав би в них позавчорашніх двадцяти- й тридцятирічних Ірин, Марусь, Наталок, вгадав би забуті риси. Можливо... Але ж Іван Іванович не який-небудь тютхтій. Зі щаблів пережитого він, реаліст, озирає дитинство і юність із легкою поблажливою усмішкою.

І все ж — не вірте йому. Бо і в його естві бринить той спомин і невлід із розумом в серце запада. Бо спомин, солодкий він чи гіркий, все одно тихо сяє з далини днів. Не згадає аж до смерку тимчасового твого перебування серед юдолі земної.

А наркевицька “юдоль” тоді кликала, вабила, спокушала. Отож, і Івану Івановичу, можливо, згадається, як давно-предавно, ще до нашої ери, мвивався він якогось недільного надвечір'я в садку, одягав шовкову теніску, широкі штани “кльош” і вирушав у похід.

— Куди ти, Іванку? — питала навздогін мати. І він, уже за хвірткою, бадьоро відповідав:

— На СМУ-сім'!

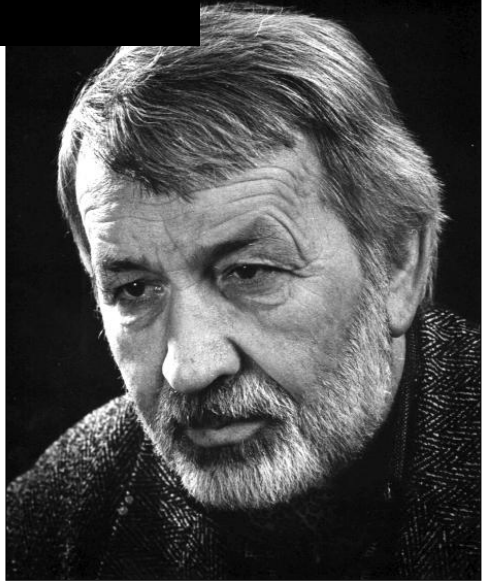
— Куди-куди? — перепитувала зажурена мати.

— Та... на комсомольські збори! — недбало кидав через плече хлопчина, цілеспрямовано віддалюючись од рідної оселі. Не стане ж він уголос, посеред вулиці розшифровувати любу серцю аббревіатуру. Інша річ — збори. Звично, зрозуміло. А що пояснить матері “строительно-монтажное управленіе номер семь”?!
Гай-гай, вона і без пояснень знала, куди пішов син. До Наркевичів. Бо вони — як магніт. Отой су-

цільний будівельний майдан, оті гуртожитки, бараки, каструлі й сковорідки на вогнедишних примусах, всюдисущий дух смаженої цибулі, гармидер, сварки, патефонна музика, ревності, бійки, хмільні маївки в лісі, духові оркестри, закохані парочки в темному бору, вечірні танці під зорями біля збитого з дерев'яних щитів тимчасового клубу... Романтика. Радість буття. Душевні страждання одних, торжество плоті інших. Гуртування пролетаризованої молоді й відчужена самота полишених у селі батьків.

Перебираючи в пам'яті оте все, Іван Іванович подумав нараз, що села Сергіївка і Наркевичі були, по суті, рідними сестрами, і молодша (себто Наркевичі) аж ніяк не вдовольнилася якимись там обносками старшої, а, як це іноді буває в родині, прибирала собі все краще, новіше, добротніше. Наркевичі виснажували Сергіївку: своїми зарібками, нормованим робочим тижнем і днем, словськими котлетами й гарнірами, свіжим пивом, а ще можливістю перебраться зі старенької сільської хатини в новий дім на дві сім'ї, у компактний фінський будиночок чи й навіть у гуртожиток — усім цим Наркевичі переманювали сільських механізаторів, тваринників, теслярів, мулярів, і коли рановранці сергіївський бригадир звично обказував, кому до якої роботи належить сьгодні ставати, то вже далеко не в кожне обійстя заходив, не в кожную віконну раму стукав пужалом батога, як це було донедавна. Навіщо? Хіба ж той самий бригадир не стрічав щойно на вранішній вулиці вчорашнього колгоспного шофера, і їздового, і муляра, і доярку, які поспішали на басовитий поклик заводського гудка до роботи зовсім іншої, на іншого господаря? То вже згодом, зіп'явшись на ноги, стануть і Наркевичі підсобляти старшій своїй сестрі — цукром, жомом, власної випічки хлібом, с'яким-таким крамничним товаром, а то й вряди-годи навіть невістками й зятями.

А починалися ж Наркевичі, як

Броніслав Грищук

уже згадано, на голісінкмі місці. Якби мій Іван Іванович здогадався у час отої вересневої подорожі навідатися у Наркевицький будинок культури, на другий поверх, де розгорнув свої експонати заводський музей!.. Не тільки про історію селища в деталях довідався б, а й відкрив би для себе, наприклад, що солодкий порошок із цукрової тростини винахідливі індусти добували ще у I столітті до нашої ери! І що першу цукроварню на Хмельниччині збудовано 120 років тому за кілька верст од Наркевичів, у Чорному Острові. Що цукор вважали колись лише царським харчем, і тільки згодом почали його продавати в аптеках (як ліки) за “самошечу” ціну.

Але що нам Індія чи воїни Александра Македонського, які на берегах Гангу жувакли солодкі стебла “солодкого очерету”; що нам те все, коли маємо НАРКЕВИЧІ, не просто малу батьківщину, а цілий Всесвіт із його неповторною, єдиною історією! Треба сказати, що самовидницький літопис рідного селища розлого подано на стендах і в альбомах музею. Ось, наприклад: “Ще не загоїлися рани, завдані війною, ще не позаростали ями від вибухів бомб і снарядів, а на станції Наркевичі почало надходити різне обладнання. На юхимовецьких полях на площі 20 га було виділено землю під базу збереження устаткування особливих поставок Головцукру Мінхарчпрому СРСР. Директором цієї бази був Лоскот Іван Абрамович, головним інженером — Пасічник Василь Платонович, який народився в Юхимівцях...”

Трохи сухувато? Що ж, нехай тоді відвідувачі помилуються картинами художника, чії історичні полотна гідні пензля самого Піросмані. Неможливо без глибокого душевного зворушення дивитися на вози з буряками, на таких млих коників, на те, як дядьки присіли під полудрабками, аби за якусь мить (гов... раз!) перекинути наповненого “солодкими коренями” воза. А там онде вагони на колії, й люди по трапах волочать важезні корзини з тими ж таки буряками. То ще не завод, а бурякопункт. Завод — ось він, здоровенний макет корпусу, деревця біля нього, клумби, доріжки, огорожі. Й усе це сотворено із десятків тисяч сірників, із гілочок, тирси, конторських скріпок — дивина, та й годі! А ці перші дощані бараки, контора, житлові “врем'янки”, відкриті всім вітрам та сніговицям! А ці групові фотомонументи на

тлі розгорнутого прапора з Леніним, гербовими колосками, серпом і молотом та незмінним закличним: “Под знаменем... под руководством... вперед к победе...!”

Усе це було, усе це нехай зостанеться лише в музеї. Дарма, що комунізму з якоїсь дивною причиною не збудували, зате ж завод Наркевицький спорудили саме у тій добі. Як і багато чого, що з’явилося на нашій благословенній землі. Хоч люди, втираючи піт із чола, не про комунізм, звісно, думали, а лиш про те, аби дітям жилося краще, ніж батькам.

І все ж люди наркевицькі, певне, образилися б, якби хтось сказав, що вони тільки працюють і працюють, не розгинаючи спину. Має заводський клуб і своїх музикантів, співаків, художників. Досить поглянути на музейні фотографії — і збагнеш: життя мешканців селища і в минулому не зацілювалося лиш на праці рук. Не черствіла у буднях і душа. На світлинах зафіксовано сцени з “Майської ночі”,

Валентина Іллюшина

“Наймички”, “Пострілу опівночі”, “За двома зайцями”. А онде Йосип Банашко з Таїсою Свидницькою Карася й Одарку співають, Іван Федорович Киданчук якогось вкрай негативного типа зображує (добрий був чоловік, а ось грати йому випало самим лиходіїв).

Людині сторонній воно, може, й не дуже цікаво розглядати, скажімо, групові знімки передовиків праці, портрети начальства. Але для суб’єкта, який віддав заводові бодай один-другий рік життя й праці, кожна така фотографія — бентежна мандрівка у минуле. Колишній директор Анатолій Воронін, головний інженер Мойсей Краснокутський, ще один директор Сергій Мороз і головний інженер Антон Мазур, Віталій Свидницький, Олександр Павлов, Іван Джула, а ще Іван Прокопович, Павло Званюк, Броніслав Білецький, Адам Олійник, Іван Гуменюк, Вілік Касперський, Олександр Муравський, Микола Охріменко... Начальники і підлегли, інженери, кочегари, котельники, апаратники, вантажники, електрики... Не ображайтеся, люди добрі, всіх вас назвати немає змоги. Але знайте, що автор цих рядків пам’ятає вас, тих, що жили колись і за 30 років роботи заводу (1955—1985) виробили стільки цукру, що коли б ним наповнити вагони, то ешелон цей од станції Наркевичі сягнув би станції Фастів! До того ж, від часу тих підрахунків ще стільки літ промайнуло — на яку відстань тепер простягся б цукровий потяг?! Чи треба казати, що авторів приємно усвідомлювати: і його цукру пригорща була в тих вагонах.

А знаєте, шановні читачі, кому ще маємо дякувати за те, що є в нас цукроварня? Поміщикаві бубнівському Йотко Наркевичу. І ось із якої причини. Коли понад сотню літ тому проклали залізницю від

Жмеринки до Львова, то в проєкті було зазначено лише дві станції на території теперішнього Волочиського і Хмельницького районів: Чорний Острів і Війтівці. Пана ця обставина зачепила за живе. Як, у його володіннях — та щоб не було станції?! Ах, уряд грошей не має? То він, Йотко Наркевич, пан гоноровий, на власний кошт збудує! І таки спорудив. Сам, очевидно, й назвав станцію родовим прізвиськом...

А коли б не станція, то де згодом висадили б десант наші сябри-білоруси? Маємо на увазі оте будівельно-монтажне управління № 7. Хтозна. Тож віддамо належне гонорові пана. І подякуймо всім попереднім керівникам підприємства, а надто ж Миколі Ярчуку, який ще зовсім недавно директорував (нині він очолює “Укрцукор” у Києві). По-перше, він (з моєї, до речі, подачі) усунув історичну несправедливість — повернув селищу давню назву, бо хтось із чиновників “поклопотався”, щоб історичні Наркевичі замінили на безлике Ясне. По-друге, посприяв тому, щоби вулиці селища заасфальтувати, придбав матеріали для будівництва спортзалу, рівного якому журналісти в Хмельницькій області не бачили, за директоровою активної участі в селищі вирости нові споруди (деякі з них ми зафіксували на світлинах). А яка заводська їдальня нова, як смачно тут готують! І не надто дорого беруть. А ще вдячні вам люди за церкву святих апостолів Петра й Павла, яка виросла за вашого щирого сприяння. І вашими, Миколо Миколайовичу, стараннями, і працею місцевого люду вона піднеслася над селищем, над покрівлями заводських корпусів, над рейками і шпалами залізничної колії, над брунівською метушнею тутешнього люду. Храм став осередком духу й віри українців, росіян, білорусів, молдован... Він ще не має власної історії, має лише її початок.

— Церква відіграє значну роль в об’єднанні людей, — каже голова селищної ради Валентина Іллюшина. — Адже досі нам бракувало внутрішнього стрижня, який єднав би понад дві тисячі мешканців у самих Наркевичих, а ще ж є Юхимівці, Сергіївка. Перед юними і старшими громадянами цих сіл неодмінно постає питання: навіщо прийшли ми в цей світ, яка доля чекає на нас, як складеться життя наших дітей, онуків, правнуків? Думаю, що новозбудований храм, його настоятель отець Володимир відповідатимуть на ці одвічні людські запитання.

А тепер повернімося до нашого Івана Івановича. Нагадаємо читачам, що навідувався він у Сергіївку й Наркевичі десь у вересні. Дуже бо він любить ту пору. Коли пихкає паром цукровий завод, коли над прижовклими деревами, над шиферними дахами витає дух патоки, жому. То найлюбіші його запахи. Бо вони переносять Івана Івановича в юність, у світ любові. Тож не вірте в

його душевну незворушність, іронічність, замкнутість. То лиш маска. Коли Іван Іванович зостається наодинці з собою, то личина сама сповзає з обличчя.

Поблукавши, отже, селищними вулицями, біля озера й лісу, надихавшись запахами минувшини, іде Іван Іванович до автобусної зупинки, з годину сидить під дашком на лавочці, споглядаючи осінню мряку над горобинами, яблунями, виш-

сцені заводського клубу тут цілком природно, несилувано бриніли і “Гиля, гусоньки...”, і “Степь да степь...” і “Вечаринка у калгасі”, і молдавська “Маріора”. А коли вже парубки зачинали чубитися на танцях чи весілі, то зовсім не тому, що хтось там українець, а хтось, бачте, білорус, а тому лише, що дівка була гарна, тяжко гарна, ну така вже, що... І коли Вілі Касперському на футбольному полі розбили голову і

Та ще й розказують дядьки, яка то гриза з тими пчолами Ядамковими: всі коноплі, всю чумизу в колгоспі столочили, витовкли, тепер ось після похорону судитимуть бідного Ядамка...

Чим не класика, всміхнеться Іван Іванович, тихо вдивляючись в обсьновані мрякою знайомі краєвиди. Шедевр. Один із безлічі. А якби свого часу хтось був записав колоритні неповторні оповідки цютки Варвари Новак! Ніякий тобі Остап Вишня такого не сочинив би. І як же ці оповідки допомагали людям на жнивному чи буряковому полі в голодні роки!

А невтомний автобус тим часом хурчить, оддаляється від сергіївсько-юхимовецько-наркевицьких володін, розстеляє на віконному екрані дедалі нові панорами.

Ожеред жовтіє на пагорбі. Лознячок зеленіє упереміш із лепехою й осокою. Гайвороння на ріллі. А онде, попереду, хлопчик пасе корову край дороги. Гм... Тримає в одній руці заслизаний вологий мотузок, а другою махає їм, пасажиром. І щось у цю мить здригається в серці Івана Івановича, прокочується пекучою хвилею заколисаним їздою тілом: йому раптом здається, що то він, Іван, дванадцятилітній хлоп’як, стоїть оце в зеленій батьковій куфайчині на мокрій придорожній траві. Хлопчик махає вслід автобусу рукою, мовби зичить доброї дороги всім, хто дивиться на нього, а Іванові Івановичу здається, що помахи хлоп’ячої руки — лише для нього одного. Адже хлопчик — це Іванко вчорашній, такий, як на повоєнній фотографії. І він, теперішній сивий Іван, зітре сиву ж хмаринку на задиханій шибі, щоб продовжити побачення із самим собою — мимовільна й печальна спроба реставрації вчорашнього дня.

І подумав Іван Іванович, що й справді нікуди він не дінеться. Що приречений усе це любити — щось і когось. Не обов’язково відкрито, можна й потаємно. Оцей шлях, скроплений кислотою жомовою водою і мрякою небесною. Оцю топлю край села. Оту церкву під мокрими липами. Жінку, яку він завтра стріне дорогою до філармонії, привітається, а вона погляне на нього з-під темних брів, усміхнеться й мовить лагідно: “Добрідень, соколик...” Це він — чуєте? — сивий, похмурий, закомплексований суб’єкт, саме він — “соколик”! Та хоч би як, а грітиму його це привітання до пізньої ночі.

Мусимо щось і когось любити, подумки повторить Іван Іванович. Бо інакше клямка нам усім у цьому світі...

нями та пришляховими тополями. Леле, думає він, та я садив оті тополі, були вони мені тоді по шию, а вже верхівки ген-ген під хмарами, і стовбури — не обхопити руками. Що ж воно діється на білім світі? Не може цього бути, а ж ніби не дуже старий!

І коли прихурчить напівпорожній автобус, Іван Іванович примоститься біля вікна й, зітхнувши, скаже подумки: “До побачення, Наркевичі, українські й космополітичні”. Бо ж Наркевичі на зорі свого народження й справді були інтернаціоналом, вавилонським осередком діалектів і мов, соціальним “тиглем”, у якому виплавлявся характер, людський тип. У хмільному гурті чи на

заюшили кров’ю лице, то не через те, що та його кров не українська, а тому тільки, що рвався він у саму гушаву тумніру, просто під азартні бустси самодіяльних спортсменів-кустоломів!

І знову згадає Іван Іванович Сергіївку, дядька Романа і дядька Филімона. Такі вже хитромудрі дотепники, хоч нові “Вечори на хуторі” з них пиши. Ось, приміром, третій дядько, Ядамко, надумав пасичництвом зайнятися, як ото гоголівський Рудий Панько. Та щось не щастило йому в цій делікатній справі. То вмруть бджоли в одному вулику, то повтікають із другого й третього, то ще якась біда. А дядьки Роман і Филімон усі ці невдачі на вус мотають, у чоловічим гурті блискуче добу добрихують кожен Ядамків промах. Цілий тобі епос бджолиний. А одного разу взяли дядько Роман і дядько Филімон лопати на плечі, йдуть поволеньки селом. Біля клубу — ціла юрба, старі й молоді, бо ж кіно привезли: “Куди це у неділеньку святу з городниками?” Дядьки й відказують: “Як то куди? На цвинтар... Ви хіба не чули? Уже й по духову музику післали, попа з Бубнівки привезли...” “Що таке? — не збагне ніяк сільський народ. — Хто ж це упокоює?” І дядьки зажурено відказують: “Про це вже й у Проскурові знають, а ви... Та ж матка у Ядамковім вулику вмерла! Ось і йдемо на цвинтар яму копати...”

Микола ЗУБКОВ

доцент Харківського національного університету ім. В. Каразіна

Проблемні питання правописного унормування впродовж двох минулих сторіч неодноразово були об'єктом найзапекліших дискусій науковців різного стибу зазвичай із сумними, а то і трагічними прикінцевими наслідками для реформаторів/опонентів. Попри низку об'єктивних, а радше суб'єктивних причин контроверзи довкола українського правопису тривають і в XXI ст. Тішить надія лише на те, що дискусанти цього разу лишаться на свободі й дійдуть нарешті догоочікуваної згоди. У потребі змін переконані всі (або майже всі), сприйняття/несприйняття викликає лише їх обсяг і глибина. Ця пекуча тема була об'єктом багатьох різномірних наукових і навіть урядових конференцій, форумів, засідань, нарад тощо. Перелік ґрунтовних статей, монографій, досліджень і розвідів науковців-мовників, оприлюднених упродовж останніх десятиріч ХХ ст., міг би скласти грубезний том-пам'ятку зусиллям подвижників соборного українського правописного кодексу. Ось лише кілька прізвищ: І. Дзюба, В. Захарченко, С. Караванський, Ю. Мушкетик, О. Пономарів, О. Ткаченко, І. Фаріон, Ю. Шевельов й ін.

Певно, не лише мені, поєднуючи наукову роботу з викладацькою, часто-густо доводиться якось обґрунтовувати, чи бодай урівноважено сприймати запитання колеґ, студентів, учнів й абітурієнтів, чому в одному словнику, підручнику чи посібнику написано так, а в іншому інакше?

Декоративні напівзміни правописних норм проведені 16 (!) років тому, як це не дивно й сумно, є чинними для осіб сумлінно-відповідальних або ж утаємничених. Широкий загал і досі послуговується нормами, які існували до 1991 року. Певним чином цьому сприяє рівень низки довідково-навчальних видань, а також і відповідні найвищі інституції.

Прикро, що долю правописного унормування й досі вирішують не носії мови, не знані науковці-філологи, а та частина суржико- й матюкомовного “населення”, яка літературною українською мовою ніколи не розмовляла, не розмовляє й не збирається цього робити. Упродовж 2000 року низка інтерв'ю саме з ними з'являлася як на шпальтах багатонакладних часописів, так і на всіх телевізіях, навіть у сусідній Росії. Саме на них неодноразово посилалися мовники-консерватори, а найактивніше не фахівці П. Толочко, Л. Кравчук, М. Попович, І. Вокуба, І. Курас й ін., як вислід маємо категоричне: “Жодного реформування українська мова не потребує” [1, 15].

Різномірне партійно заангажовані ЗМІ наввипередки у кращому випадку іронізували, а зазвичай лякали пересічних читачів/глядачів новою мовною реформою.

Задекларовано й забуто проєкт Концепції державної мовної політики в Україні, годі сподіватися, що теперішній склад Верховної Ради матиме змогу розглянути відповідний вимогам часу Закон про мову. Бракує фахових інституцій для виконання існуючих урядових програм мовного розвитку та неупередженого контролю за їх упровадженням. За іронією, останній суто наглядовий підрозділ зліквідовано в Кабміні саме в Європейській рік мов, а опісля його доля чекала й Раду з мовної політики при Президентові. Допоки ми “мовчки чухали чуби”, антиукраїнським/антидержавним силам у Верховній Раді

вдалося протягти прийняття “Європейської хартії регіональних мов або мов меншин”. Некоректний переклад лишаємо на совісті авторів, оскільки — European Charter for Regional or Minority Languages є Європейською Хартією регіональних або міноритарних мов. Парадокс сьогодення і країни в тому, що саме мова більшості — українська, де-юре державна мова, потребує не декларативних заяв і нечинних законів, а дійового захисту й підтримки з боку держави. Хартія, таким чином, сприятиме не захисту мов, які дійсно потребують цього, бо зникають (ґаґаузька, кримськотатарська, ромська й ін.), а навпаки, призведе до їхнього подальшого винародовлення, оскільки носії перейдуть на “общепонятний”.

За потурання чи байдужості влади низка антиукраїнських (складом) обласних і місцевих рад запровадила “двоязыччє”, яке попри ухвалу Конституційного суду (1999) й досі є чинним на місцях. Мало не щодня чуємо цинічні заяви посадовців і депутатів усіх рівнів про двомовність, про неї ж і 22 законопроєкти у Верховній Раді, “Северодонецьк I”, “Северодонецьк II” й лист так званої “інтелігенції”. Усе це красномовно свідчить про заняту агресивну позицію манкуртизованих “хохлів” і “п'ятої колони” щодо місця української мови в державі Україна.

Ретельно пропололи і Правописну комісію, вивішивши з її складу як фахових вітчизняних мовників, так і знаних науковців діаспори. Натомість розробляти новий правописний кодекс залучено “професіоналів”, відомих своїм неґативним ставленням до будь-яких змін. “Реформаторів” очолили не філологі-лінгвісти, а історики, філософи, партійні функціонери й ін. Відтепер це осередок абсолютних одностумців, котрі вже видали на-гора свій варіант-проєкт, утаємниченим розіслано аж 75 (!!) примірників.

Під наглядом тодішнього заподатливого наукового редактора творці явили загалові не варіант нового правописного кодексу, а гіршу версію старого (до 1991 р.). “Русанівськофікатори” вилучили практично всі косметичні зміни, які з неймовірним трудом понад 10 років виборювали своє місце в освітніх закладах, а натомість подали:

- 1) звуження правила “дев'ятки”: *одіссея* [2, 101]; *Кастілія*, *Корсіка*, *Коста-Ріка*, *Рів'єра*, *Тібр*, *Цінціннаті*, *Цюріх* [2, 103, 196] й ін., годилося б, навпаки, поширити його на власні як географічні назви, так і на антропоніми, бо навіть учинному правописові забагато винятків. А як дати ради наступним порадам: *Адїс-Абеба* [2, 103] й *Адїс-Адеба*, *адїс-абебський* [2, 129]; *Лейпциг* [2, 103, 107] і *Лейпцизький* [2, 126]; *Сан-Франціско* [2, 103] й *Сан-Франциско* [2, 129]; *Сіракузи* [2, 103, 108] й *Сиракузи*, *сіракузький* [2, 103, 126]; *Уолл-стріт* [2, 100] й *Уолл-стрит* [2, 52]; *Чилі* й *Чілі* [2, 104];
- 2) *икати*, *икання* і **т. ін.** [2, 8], цікаво, скільки ж саме і **т. ін.** слів?;
- 3) чомусь *Могилів* [2, 126], а не *Могильов*, адже ж це місто в Білорусі, а ось в Україні *Могилів-Подільський*;
- 4) “Слово о полку Ігоревім” [2, 56], хоча маємо український відповідник “Слово про Ігорів похід”;
- 5) *Торрічеллі* [2, 101], та чому залишено дві **р** у терміні *торрічел-*

єва пустота? (слід було б — *порожня*); також чому в цьому терміні нам радять писати **і**, ігноруючи правило “дев'ятки”, а у схожих випадках — *Дізель* але *дизель*, *Тірль* але *тирльока* [2, 103]?;

6) *Бокаччо* [2, 101] (*Воссасіо*), де поділась одна **к** у прізвищі?;

7) *Жюль Верн*, *Жюльєтта* [2, 106, 101], *Жюль* [2, 105] і *Жуль Верн*, *жуль-вернівський* [2, 120], а також *журі*, *брошура*, *парашут* [2, 105], спробуйте зрозуміти, що писати після шиплячих?;

8) *О'Генрі* [2, 106]. Допоки з одного правопису до іншого переходитиме нісенітниця щодо написання апострофа у псевдоамери-

Дивно, але Проєкт і всі попередні видання Правопису подають прислівникову конструкцію за *світла* [2, 40], [4, 39], [5, 39], хоча зажди було і є *засвітла*.

У **Примітці** до § 48 ідеться: Але **-у, -ю** пишеться у складених назвах населених пунктів, другою частиною яких є іменник, що має звичайно в родовому відмінку закінчення **-у**: *Давидового Броду*, *Зеленого Гаю*, *Красного Лиману*... тощо [2, 70]; а годилося б пояснити закінчення **-а, -я** для складених назв на взір: *Великого Бурлука*, *Красного Луча*, *Старого Салтова* й под., оскільки вони мають закінчення відповідних іменників [6, 126].

б ці правила чітко окреслити. Натомість у Проєкті відповідно до правила, викладеного в § 87, маємо “*Дейлі телеграф енд Морнінг пост*” [2, 56], якщо літеру **г** у слові *Морнінг* вжито відповідно до транслітерації слова мови-джерела *англ. morning*, то у слові *телеграф* повинна бути **г**, оскільки воно походить від *грец. grapho*, а всі грецизми передаємо на письмі через **г** [7, 5]. Слово *телеграф* [2, 98] поза назвою згаданого часопису пишемо за чинним правописом із літерою **г**, та й самі проєктанти подають: *гідрографія* й *орфографія* [2, 99, 100]. Хоча на попередній сторінці натрапляємо на *банк “Гаранті траст компані”*, теж транслітеровану назву, але вже без літери **г**, як і *блюмінг*, *бульдог*, *вігвам*, *гяур*, *сулугуні*, *холдинг*; *Готьє*, *Лейпциг*, *Лонг’їр* і багато інших.

Що стосується інших випадків, тут усе навпаки: “*Дойче фольксцайтунг*” [2, 107], але чомусь *багі*, *гаус*, *імміґрація*, *леггорн*, *Голсуорсі*, *Фрайнбург*, *Хемінґуей* [2, 100–101] та інші.

У **Примітці** до § 15 ідеться: У власних назвах іншомовного походження етимологічний **g** згідно з усталеною традицією вимовляється як **г**; проте збереження **g** у вимові не є порушенням орфоепічної норми. Отже, правильною є вимова: *Гданськ* і *Гданськ*, *Гренладія* і *Гренландія*, *Гібралтар* і *Гібралтар*, *Гарібальді* й *Гарібальді*, *Гете* й *Гете* [2, 17]. Але як бути з *написанням*, це ж як-не-як правопис, а не довідник з ортоєпії.

У **Примітці** до § 86 п. 2. [2, 99] знову натрапляємо на фонетичні поради варіантів вимови власних назв, а як хотілося б урешті-решт правописної усталености.

Карколомні пастки-загадки чатують на уважного читача мало не в кожному розділі:

а) “...з малої літери пишуться й родові позначення в іншомовних назвах вулиць, майданів, бульварів: *Пенсильванія-авеню*, *Уолл-стріт*, *Трафальгар Сквер*” [2, 52] та чомусь знову з малої літери *Сахо-сквер* [2, 129] — то як же писати останні два сквери?

б) певне, на власному глобусі автори відшукали мітичне *Сант-Яго* [2, 125, 129], бо на всіх інших існує лише *Сантьяго*;

в) ще один фантом — *вест-індійський* [2, 129], хоча є лише *вест-індський* і він належить азійській Індії, оскільки на всіх мапах *Вест-Індія* — це назва острівної частини Центральної Америки [8, 235];

г) аж ніяк необґрунтовано зміну написання *Той*, що *Греблі Рве* [5, 49] на *Той*, *Що Греблі Рве* [2, 50].

Укладачі, навівши назви українських орденів [2, 57], медалі подали лише колишнього СРСР.

Чому б не подати винятки дієслів із суфіксом **-ір, -ир**, які не притаманні українській мові, отже не *марширувати* [2, 30], а *маршувати* [9, 472].

Проєкт, на жаль, продовжує хибну практику попередніх видань Правопису щодо унормування калькованих із російської форм імен: *Коля*, *Маруся* [2, 28], тоді вже *й Ваня*, *Саша*, *Петя*, *Маша* та *Параша*.

Останні зміни російської ортографії свідчать про тенденцію зменшення написання чужомовних запозичень із подвоєними приго-

НОВИЙ-СТАРИЙ ПРАВОПИС

СУБ'ЄКТИВНІ ЗАУВАГИ ЩОДО ОБ'ЄКТИВНОГО ПРАВОПИСНОГО СТАНУ

“Українська мова — краса і сила”. Автор ідеї Ірина Фаріон. Автор роботи Віра Король

канського (не ірландського) письменника Вільяма Сідні Портера, яке в мові-джерелі (англійській) пишемо **O. Henry** [3, 284], адже лише “...ірландську частку **O** пишемо у власних іменах з апострофом”, як зазначають автори [2, 118];

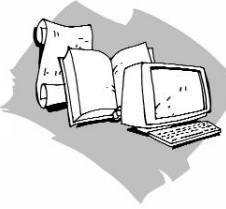
9) знову *двох'ярусний* [2, 32], а відповідно і *трьох'ярусний* і под., хоча було *двојарусний* [4, 30] (бо інакше маємо збіг двох приголосних);

10) знову *Зінов'єв* [2, 115], хоча було *Зинов'єв*, *Зиновій-Богдан* [4, 110, 48];

11) знову *Тимірязєв* [2, 115], хоча було *Тимирязєв* [2, 220].

Годилося б нарешті унормувати цей безлад щодо закінчень іменників II відміни в родовому відмінку. Чому *акта* й *акту*, але лише *наказу*, *рапорту*, *розпорядженню* й под., вони теж позначають і документ, і процес, як *телефона* (апарат) і *телефону* (вид зв'язку). Чому *підніжка*, *феєрверка*, а не *підніжку*, *феєрверку* й под. це ж процесові поняття. Таких чому щодо цієї теми безліч.

Твердження авторів алогічні також щодо вживання літери **г**. Оскільки саме норми вживання/невживання літери **г** є каменем спотикання, а отже, і спротиву щодо справжньої її реабілітації, годилося

лосними: **билон** і пох., **командос** й інші [10]. Чинний український правопис кодифікував цю норму, реформатори ж пропонують не лише повернути колишне написання впритул наблизившись до російських взірців, а й зигнорувати правило «дев'ятики»: **аннали, барокко, беладонна, групетто, інтермеццо, калла, каприччіо (каприччо), конфетти, ларгетто, легатіссімо, лібретто, меццо-сопрано, палаццо, піаніссімо, піцкатто, спагетті, стататто, стретто, фортіссімо** [2, 101]. Опісля знову подано одіозне і **т. ін.** Що саме, хочеться вже заволати, і **т. ін.**? Невже все, що кому заманеться!? Далі маємо дивне застереження: «У мистецьких термінах італійського походження **бравіссімо, піаніссімо, фортіссімо** й под. після зазначених приголосних зберігається буква **і** (але **генераліссімо**)» [2, 104], — то це звання відтепер слід уважати мистецьким терміном?!

Назви хемічних первнів за чинним ДСТУ [11] слід писати з великої літери, але про це у Проекті жодного слова. Складається враження, що Держкомстандарт, Головне управління геодезії, картографії (певно, гральні карти продукуює, а не мапи) та кадастру при Кабміні, НАН України і провідна філологічна установа — Ін-т мовознавства ім. О. Потебні в поєднанні конструють. Тобто замість координації зусиль на мовознавчій царині, автономно продукують взаємозаперечні варіанти, норми, правила, а пересічне вчительство і студентство намагається ці ребуси розгадати.

Після 7-го видання Правопису видрукувано ще чотири стереотипні, й у кожному, як й у Проекті, часто-густо не дотримано:

а) правил позиційного чергування від перших і до останніх сторінок, хоча їх задекларовано в §11—12: ..., **в старослов'янському, ... вчені; в групах; в словах; в твірних; Вживаються; ... в транслітераційній; рекламі і т. п.** [2, 3, 4, 8, 18, 19, 74, 160, 161];

б) норм рубрикації, тобто якщо після цифр ставимо дужку, то слово (окрім власних назв) слід писати з малої літери [2, 7—158]; літери **г** не використовуємо в рубрикації згідно з чинним ДСТУ [12], укладачі й це зигнорували [2, 11, 12, 20, 33, 37 і далі]; але натрапляємо в § 20 на рубрикацію за згаданим стандартом;

в) норм і форм скорочення згідно з чинним ДСТУ [13]: **і т. п.** [2, 161];

г) правил переносу: **проф. І. Зілінським** [2, 5], хоча самі ж зазначають, що цього «робити не можна» [2, 60].

No comment: **перенона, угоджуваного** [2, 35,40]; **директор-порядник, Воробійова** [2, 34,115].

Дивно, що в Передмові, крім зазначених персоналій, забракло місця, аби згадати також фундаторів і подвижників становлення національного правопису: В. Ганського, В. Гнатюка, М. Гладкого, Г. Голоскевича, М. Грунського, О. Курило, В. Симовича, О. Снявського, С. Смоль-Стоцького й інших, але тричі у Проекті натрапляємо на прізвище наукового редактора. Автори, як вони себе назвали, зазначають, що «...нині діюча (то є ще, певно, інша — не «діюча» — М. З.) комісія повністю враховує рекомендації попередньої Орфографічної комісії» [2, 6]. Це абсолютна неправда й регрес, а не поступ до припинення правописної війни, яка вже має діагноз — «правописне божевілля» [14], як про це з боєм писав експерт Центру досліджень нацбезпеки при НаУКМА.

Плекаємо надію, що за неврегульованості дієвої законодавчої

бази конституційної, економічної, судової, митної, податкової, пенсійної et cetera систем, буде наведено лад хоча б у правописному кодексові України.

Правопис — це мовна конституція, яка час до часу потребує реформи [15]. Реформувати ж мовний кодекс мають фахові філологи, а політики й посадовці мали б утриматися від спокуси виступати в ролі мовознавчих авторитетів чи арбітрів (а очільників і погонів — М. З.) у правописній дискусії [16].

Безперечно, що викладені зауваги не зачіпають усіх вад згаданого «продукту», і їх було б значно більше, якби наклад Проекту складав не 75, а хоча б 750 примірників та до обговорення було залучено ширший загал фахівців. І допоки мовозаконотвірний процес ледь сунеться, цього річ видрукувано ще 10 тис. чергового стереотипного (щодо помилок і ребусів/загадок) Правопису. Торік з'явилися 200 пр. «Українського правопису» (проект) звано мовознавця І. Ющука [17], який виважено, логічно й толерантно підійшов до розв'язання найсуперечливіших «кривописних» проблем, прибравши з чинного варіанту майже всі ганджі. Минає вже другий рік, а НАН України, ін-т мовознавства ім. О. Потебні, ін-т української мови, Міносвіти і науки, віцепрем'єр з гуманітарних питань — ні пари з уст. Чи тому, що пан професор не належить до втаємничено-наближеної правописної комісії, чи очікують виборів. Яка-то нова влада буде? Оскільки так вже повелося, що Правопис в Україні є не суто філологічним, а політичним питанням.

1. *Толочко П.* Що або хто загрожує українській мові?— К.: «Оріяни», 1998. 2. Український правопис (проект). Українська національна комісія з питань правопису: В. Русанівський (наук. ред.), Б. Ажнюк, С. Ермоленко, Н. Непийвода, О. Тараненко, Л. І. Шевченко, Л. Л. Шевченко.— К., 2003. 3. Універсальний словник-енциклопедія.— 3-тє вид. випр. й доп.— К.: «Ірина», 2003. 4. Український правопис / НАНУ, Ін-т мовознавства ім. О. Потебні; Ін-т укр. мови — 4-тє вид. випр. й доп.— К.: Наук. думка, 1993. 5. Український правопис / НАНУ, Ін-т мовознавства ім. О. Потебні; Ін-т укр. мови — стер. вид.— К.: Наук. думка, 2000. 6. *Зубков М.* Сучасний український правопис. Комплексний довідник. 10-тє вид., випр. й доп.— Х.: «Весна», 2009. 7. *Пономарів О.* Фонема Г і Г. Словник і коментар.— К.: ВЦ «Просвіта», 1997. 8. Советский энциклопедический словарь — 4-е изд.— М.: «СЭ», 1987. 9. Російсько-український словник. Ін-т ім. О. Потебні НАНУ. /За ред. д. ф. н., проф. В. Жайворонка.— К.: «Абрис», 2003. 10. Русский орфографический словарь / РАН Ин-т русского языка им. В. Виноградова.— М.: «Азбуковник», 2000. 11. ДСТУ 2439-94. Елементи хімічні та речовини прості. Терміни та визначення понять. Умовні позначення. 12. ДСТУ 3008-95. Документація, звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення. 13. ДСТУ 3582-97. Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила. 14. *Кулик В.* Правописне божевілля // Урок української.— 2003.— № 10-11. 15. *Фаріон І.* Правопис — корсет мови? — 2-ге випр. і доп. вид.— Л.: «Свічадо», 2006. 16. *Рибалко К., Рибалко О.* Коло має бути розірвано // Дивослово.— 2001.— № 3, 4. 17. *Ющук І.* Український правопис: Проект.— К.: В-во Пугач О. В., 2008.

Матеріал подано в авторській редакції

«ХОЧЕМО БУТИ РАБАМИ»

● СЛІДАМИ НАШИХ ВИСТУПІВ

Микола МОРОЧИНСЬКИЙ, голова Бершадського райоб'єднання ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка, Вінницька область

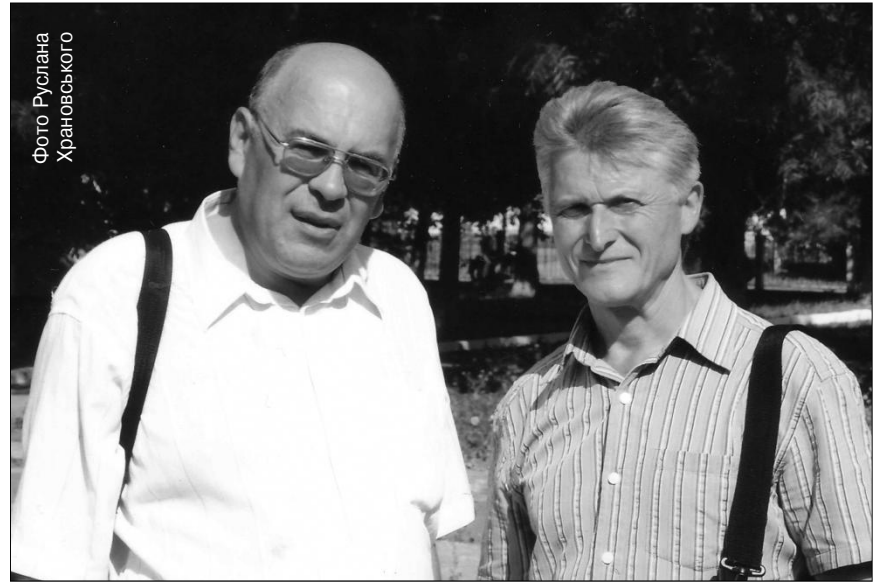
Ідеться про його матеріали в місцевій та всеукраїнській пресі про те, як провінційні власники різних закладів, зневажаючи державну мову, маляють вивіски та рекламу російською. Вони ще й налаштовані агресивно проти тих, хто їм зауважує на їхнє малоросійство.

...Напередодні Дня Незалежності на 10-кілометровому відрізку дороги від Бершаді до Вінниці хтось під прикриттям темряви понатискував на зворотному боці дорожніх знаків різні образливі слова на газетяра. Журналіст не сумнівається: це саме ті «малороси», «дядьки отечества чужого», про яких ідеться в його публікаціях. І хоч у тих статтях не названо жодного прізвища, але ж наведено приклади назв магазинів. Так що «герої» себе впізнали. Замість того, щоб просто виправити вивіски, вони витягли зі смердючої бочки квача і ще раз продемонстрували своє прагнення залишатися рабами... Єдиною їхньою метою було помститися журналістові за те, що нібито безпідставно образив їх. Але усвідомлюючи, що жодного аргументу на їхню користь у них нема, вони зробили свою підлу справу вночі, ховаючись від людського ока.

— Це ще раз мене впевнило в тому, що моя позиція у відстоюванні державності української мови правильна, — каже журналіст. — І жодні мажоркання на стовпах не виведуть мене з рівноваги. Навпаки, така реакція свідчить, що потрібно ще активніше продовжувати тему. Але треба, щоб до цього долучалася громадськість, освітяни, органи місцевої влади.

Іноді дивуєшся, чуючи на різних урочистостях патетичні слова з уст владців про державність, суверенітет, героїчні сторінки української історії, а

Саме таку мету ставлять ті містечкові малороси, про яких у «Слові Просвіти», ч. 34 пише журналіст Федір Шевчук. Реакція на його публікації була несподіваною — цинічною й підлою.

Федір Шевчук (ліворуч) та Олександр Шокало на мистецькому пленері «Поташня — чарунка Поділля»

через кілька десятків метрів від приміщень, де працюють представники місцевої влади, — заклад, при вході в який великими літерами написано: «МАГАЗИН РАБОТАЕТ». Для кого він «роботає»? У нашому районі абсолютна більшість населення — українці, а мешканці російського старообрядницького мікрорайону Пилипонівка чудово розуміють українську.

Можливо, для когось це дивно, але намагаюся не заходити у такі крамлиці. Знаю, що є люди, які роблять так само. Справді, чому маю йти туди, де мою (і державну!) мову зневажають і мене мають за бидло? І хто? Нібито одного аргументу на їхню користь у них нема, вони зробили свою підлу справу вночі, ховаючись від людського ока.

Журналіст Ф. Шевчук аргументовано відповів опонентам через газету. Бо ж на його публікації надійшло чимало відгуків і від людей цивілізованих, вихованих. Тож навіть не згодним із позицією автора матеріалів про містечкових малоросів місцева районка «Бершадський край» надала місце на своїх шпальтах.

Федір Харитонович — не просто патріот, він людина з активною життєвою позицією. Свій вільний час присвячує роботі в архівах, бібліотеках. Автор майже десятка краєзнавчих книжок. Серед них — «Слово на долоні», «Вогонь в одежі слова», «Свято серця будня», в яких зібрано етюди, есе, статті про мову. Журналіст — постійний учасник загальноукраїнського конкурсу «Українська мова — мова єднання», не раз став лауреатом. А ще він редагує книжки місцевих авторів. Почесне звання заслуженого журналіста України підтверджує щоденною працююю працюю, постійним творчим пошуком, здобутками на газетярській ниві.

Звичайно ж, він — активіст районного просвітянського об'єднання, заступник голови. Був делегатом VII з'їзду «Просвіти». Словом, небайдужа людина. І саме цю небайдужість, невміння пройти повз несправедливість не можуть його

простити ті, хто позбавлений почуття патріотизму, для кого звичний стан холуйства, а точніше — рабства. Це й вилось у ті образливі написи, які ніхто не поспішає стирати.

Більш того, знайшлися охочі, які пропонували журналістові: «Зітремо ті слова, але за добрячий могорич». На це Ф. Шевчук, не позбавлений почуття гумору, сказав: «Чому я маю ще когось підморгувати? Хоч написана на тих знаках всіляка нісенітниця, образливі й образливі слова, але ж вказано і прізвище. А це реклама, яка зацікавлює, привертає увагу до публікації. Тож оті дьогтемози, самі не усвідомлюючи цього, зробили мені добрячий піар».

Як закінчиться справа з тими написами, невідомо. Добре знаю одне: журналіст, послідовний борець за утвердження державності української мови, її розквіт і культуру, і далі стоятиме на цих позиціях. І ніхто його не введе з рівноваги.

ЩО В СВІТІ НЕ ПЕРЕДАСИ СЛОВАМИ? ПОЕТА СЕРЦЕ...

— Володимире Дмитровичу, Ваших іпостасей так багато — філософ, фольклорист, письменник, журналістикознавець, художник. Хто Ви насправді? Зірвіть, нарешті, маску й ідентифікуйте себе.

— Це соціальна природа людини — бути завжди в масці. Справжній художник завжди відкритий. Мовлю про небоязнь оголити себе там, де інші втаємничують... Прагну цього. На сто відсотків це нікому не вдається. Це лише як наближення до ідеалу. Внутрішнє єство, тим більш художнє — це не театр одного актора. Вияв особистості на соціум — вельми таємна річ... Усе, що в мені, сконцентровано у понятті "художник", бо це багатоаспектна сутність.

— Проте що Вам ближче: фольклор, література, філософія, образотворче мистецтво?

— Усе художнє, все що стосується філософії образного самовираження. Наука — це логіка осмислення життя. Фольклор — закриті коди, стільники інформації. З них черпати й черпати. Це основа. Художня творчість передає флюїди підсвідомого, це чари впливу на свідомість такі, що можна розмовляти зі світами... Головне ж — постаєш над світом; це болючий процес осмислення вартості людини в Бутті.

Казати про те, що я замолоду на весіллях грав на гармошці? Це така дивна імпровізація народних музичних тем. Скажімо, полька триста двадцять п'ята... Лише зараз могу так імпровізувати в поезії. Якщо є концепція розкриття теми, з'являється внутрішнє горіння... Це як весілля в душі. Тоді можна сказати багато. З іншого боку, це самоспалення...

— Колись Ви працювали на радіо. Розкажіть про ті часи. Як сприймаєте сучасний радіоэфір — чого йому бракує і чим він кращий за той, що був чверть століття тому?

— Я більше працював на телебаченні, а на радіо займався переважно епічними жанрами — документальними радіоповістями. Це надзвичайно складний жанр. У мене вийшли серіали "Гончареве коло" (Олесь Гончар), "Наклеп на сонце" (Володимир Булаєнко), "Дзержинці" (робітничі династії). І все за символічні гонорари, більше для душі. За так званої ідеологічної диктатури можна було технічно й художньо варіювати, удосконалюватися. Тепер таких можливостей бракує. Звичайно, це була епоха дикторського мовлення. Живе слово явно "процідувало". Але стандарт працював міцно, система функціонувала. Зараз, безперечно, існує імпровізація, демократизм, але поділений на погляди власників телерадіокомпаній. Тобто це вже поліфонічна "ідеологічна диктатура"...

— Нині намагаються відродити жанр радіоієси, навіть спеціальну премію заснували. Як Ви до цього ставитеся?

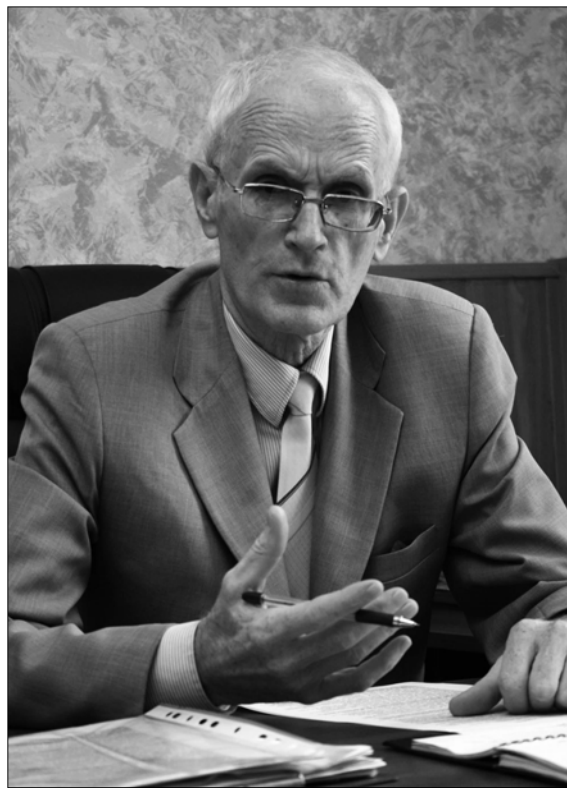
— Пам'ятаю, як мої батьки слухали вечорами радіовистави. Я й сам присідав до них. Це було на рівні обоження... Своє диво у хаті. Моя бабуся, коли її привезли із сільської глибинки після війни до райцентру, почула радіоконцерт, а потім каже невістці:

— Горлино, ой добре люди співали... Ти ж їх хоч нагодуй...

— Та, мамо, це ж радіо... Он коробочка на стіні, бачите?

— Та бачу, бачу, доню, та ти таки нагодуй їх...

Телебачення тоді лише починалося. Нині доба візуальної інформації, та ще й експресивної. Змінюється свідомість сприйняття інформації. Шоу, реаліті-шоу ("За склом" тощо). Тому, з одного боку,

Володимир Селіванов-Буряк

проблема радіоп'єс — нібито анахронізм. З іншого — малий формат вистав пішов би. Це про ті, які поставлені спеціально для радіо. Потрібні хороші радіодрама-турги, радіорежисери, фінанси... Утопія? Поки що так... За логікою, естетичний досвід епохи повторюється, людство не відмовляється від старих форм відображення світу, потрібна адаптація...

— Колись Ви займалися фольклором. Пізніше це захоплення набуло більш узагальненої й менш практичної філософської форми, через деякий час обернулося на засоби і прийому творення художнього тексту. Знаю, що для Вас "етнічний" — чи не найбільш схвальне визначення. Можете якось розтлумачити цей епітет? Чи може бути етнічне в сучасному? Скажімо, чи багато етнічного в творчості Верки Сердючки і писаннях Юрія Андруховича, "Свободі слова" Шустера і виборках "Камеді клубу"?

— Ми приходимо до поняття "духовна фольклоризація", коли художник не стилізує текст під фольклор, а користується його основними барвниками (архетипами) як філософською буття і стилю вираження. Візьмімо "Енеїду" І. Котляревського — це етнічна філософія буття! До речі, чистісінський постмодернізм! Гротеск, іронія, буфонада... Фольклор невичерпний, він лише трансформується в інші естетико-соціальні коди.

Хочу спростити дискусію про поняття етнічний, навівиши три рівні визначення якості художнього твору — етнічний, національний, світовий. Тут пояснювати вже нічого не треба. Етнічний тут у розумінні народного примітивізму з елементами побуту. Наше мистецтво працює переважно на національному рівні з елементами регіонального (у цьому розумінні — етнічного). Це духовна етнокриза. Тобто етнос не може відтворювати художню продукцію на рівні світових стандартів.

Оскільки вашу газету читають інтелектуали, можна вжити термін "світовий художній континуум". Як ви думаєте, ми виходимо на нього?

Без цієї людини не ствердилося б багато відомих і успішних українських журналістів. Назву хоч би Артема Шевченка й Отара Довженка. Володимир Буряк (для поезії приписує собі ще "Селіванов"; і це настільки відповідає його суті, що навіть не питаєш, навіщо) за умов браку вітчизняної традиції журналістикознавства спромігся в середині 1990-х створити власну наукову школу. І не в бундючній столиці, а в Дніпропетровську, якій тоді ще не здогадувався про те, що насправді він — Січеслав. Лекції Володимира Буряка для студентів були одкровенням — це не перебільшення, бо автор цих рядків працював поруч із професором, навіть мав честь бути його аспірантом (але хвилі творчості просвітлили мозок і відштовхнули від нудного мулу науки). Цього року Селіванову-Буряку виповнилося 65. За плечима — чимало книжок, ціла філософська система і багато вдячних учнів.

Це передусім синхронізація з ідеями вічного й нова художня естетика самовираження.

Світові енциклопедії плачуть від нашої неприсутності. Але є об'єктивні історичні причини.

Є інше визначення етнічного — рівень естетизації народної культури, її інтерпретація в сучасній українській духовній цивілізації. І тут є значні надбання. Це може бути проривом у справжню світову культуру. Ніна Матвієнко, Ліна Костенко, навіть недооцінений Лесь Подрєв'янський — у нього така народна поліфонія... А з приводу Верки... Андрій Данилко — актор надзвичайно талановитий, але не можна так інтенсивно експлуатувати один сегмент народної культури. Виходить гіпертрофія прийому.

— Те, що Ви пишете, не можна швидко читати — ці твори треба споживати помалу, як рідкісну екзотичну страву. Щось схоже відчуваєш із Прустом, Кафкою, Джойсом і Селіном. Та є у Вас і цілком традиційна проза, наприклад "Любов завжди". Що Вам ближче? І чого варто очікувати в найближчому майбутньому — текстовівертв, що не вкладаються в межі жодного з художніх напрямів (тим більш тих, що існують в Україні), чи витонченої лірики?

— Художник, виконуючи свою естетичну програму, змінюється. Це закон творчості. "Любов завжди" я писав дуже давно. Вона зроблена "під документ". Була інша епоха, я не був вільний від естетичних стандартів доби. Але це твір дуже чесний і мужній. Не хотів би вдруге переживати таку творчу трансплантацію...

Нині я який є, такий є. Пам'ятаю період творчого перекомунування, коли зачитувався Прустом ("У напрямку до Свану"). Описувати куцш шипшини на кількох сторінках... Якесь художнє божевілля... Колись так само бентежився від М. Коцюбинського ("Інтермеццо"). Це теж художня магія.

"Спасибі" за "текстовіверти"... Так, працюю в напрямі постмодерну. Це дивна "фішка"... Треба мати досить іронії, щоб перевертати, естетизувати художній досвід епох, створюючи Щось, яке мусить бути самодостатнім і, відповідно, світовим, та ще й з елементом етнічного у вищому розу-

ня... Можливо, це для майбутніх читачів і дослідників.

— Тривалий час Ви жили й викладали у Січеславі (що через історичне непорозуміння отримав химерно-глумливе назвисько "Дніпропетровськ"), зараз так само живете й викладаєте у Запоріжжі. Можете охарактеризувати ці міста? Все-таки в історії України вони відіграли велику роль... Розкрийте таємницю: що це за "Галерея", "Галерея-2" й інші не менш загадкові місця народження Ваших текстів?

— "Галерея-2" буквально — перенесення музейного інтер'єру з Дніпра (Вітряні Потоки) у Запоріжжя (Пороги). Це мої колажі, картини друзів — усе, що дає духовну передоснову творчості, метафористичний вираж...

У сукупності регіон претендує на духовну метрополію... А ви знаєте, що над Хортицею часто завишає НЛО? Казка? Всесвітній контроль, чи що... Архетипи "Дніпро", "Пороги", "Січ", "Січеслав", "Дніпрогес"... Тут надзвичайно могутня аура, тут треба творити лише геніально...

— Усі ці балачки про претензії на "духовну монополію" мені видаються смішними. Ось у Франції є Париж, Реймс, Лурд, Ліон, Страсбург, Монпельє — духовно-інтелектуальні центри, що спокійнісінько співіснують. Навіщо ті амбіції?

— Ідеться про інше. Україна, на жаль, — не духовно-інтелектуальний моноліт. У нас ще остаточно не пройшов процес суспільно-свідомісної ідентифікації. Ми ще багато в чому вторинні у ставленні до світового контексту, хоч це образливо для нашого національного егоїзму. Але про це треба говорити. Століття перебування на правах автономії позбавили нас захисного етнокоду, що відтворює потенціал національних геніїв, високо чи низько це звучить. Тому працюймо!

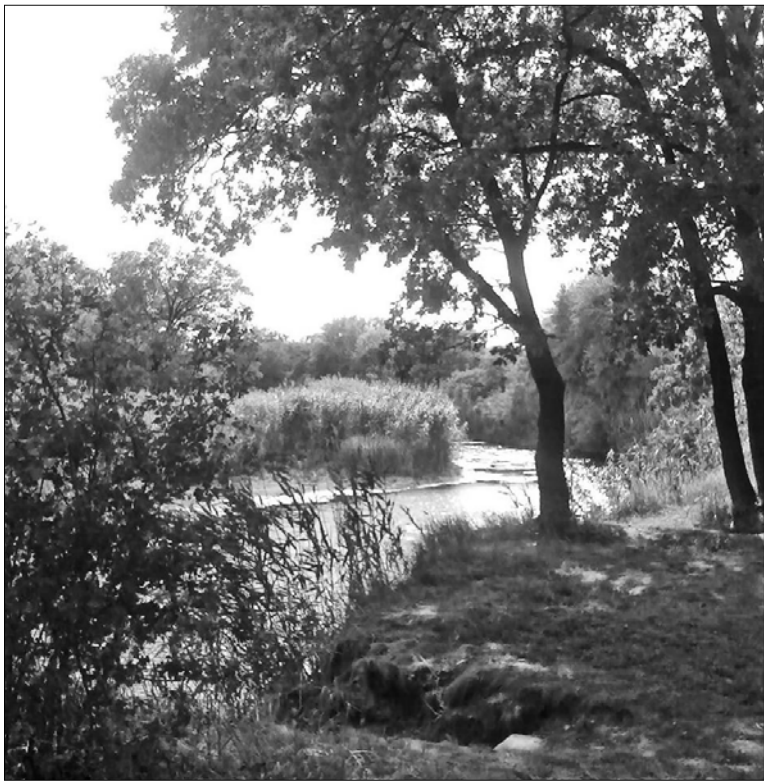
У Франції існує загальна культурологічна оаза нації. Це століття культурних надбань. Там територія не має значення. Київ має розчинитися у регіонах, регіони мають розчинитися у Києві. А поки що в Україні є моноцентричні процеси. Не знаю, може, в сучасній Європі ми "витаємо" з такою соціодуховною структурою... Однак має бути активна державна політика щодо захисту національного культурного генофонду.

Стосовно НЛО над Хортицею... Хортиця — геополітичне і духовне середовище. Може, вони нас допінгують...

— Ви живете на березі Дніпра, за греблею Дніпрогесу... ЗМІ поширюють чутки про трі-

Хата в Лип'янці

Полтавщина. Біля хати поета

щини в греблі... Це до НЛО теж має стосунок?

— До певної міри... Вони — чи воно — всім цікавляться...

На греблі — моноліт цементу. Під час війни греблю підривали. Здається, вибухнули фрагменти, а вода не змогла прорватися. Тож оптимізм не полишає запоріжців, “дев’ятого” валу не буде, швидше планове зниження рівня води, якщо буде потреба. Ще одне — гребля як метафора стосовно стану нашого суспільства — не про-
 ре.

— **Окрім текстів, Ви створюєте картини, і не пензлем. Розкажіть про це. Що, на Вашу думку і з Вашого досвіду, не можна відобразити словами?**

— Про предметну основу вже розповідав. Це колажі з матерії (шматків), наприклад, “Пароплави душ”, “Дно мирське”, “Прапор Гуляйпільської республіки”, “Прохід російських військ поблизу урочища “Урус Мартан”. Дуже хотілося зберегти побутові релікти батьківської хати, навіть шматки мішковини. Це важко пояснити. Це континуум мого життя. Починав латати дірки, прогризені пацюками, — виникала імпровізація сюжету. Так, це своєрідна творча компенсація можливого і неможливого.

Що не можна описати словами? Музику... Вона є в кожного художника. Це флюїдність передчуття чогось неземного...

— **Творчачи картини і тексти, Ви не забуваєте виховувати, плекати нові покоління журналістів. Як на мене, без Вас факультет журналістики ДНУ може називатися таким з великою натякою... Гадаю, кожне нове покоління чимось відрізняється від попереднього. Охарактеризуйте наймолодших — тих, хто тільки-но прийшов до Вас. Що чекає на українську журналістику в майбутньому, коли теперішні студенти посядуть чільні місця і зможуть не гарувати на догоду старшим і консервативнішим, а робитимуть те, чого справді прагнуть?**

— Я не завищував би свого значення. Факультет систем і засобів масової комунікації ДНУ чи інститут журналістики КПУ (Запоріжжя) — це комплекс, фабрика навчання. Це система. І кожен на своєму місці. Звичайно, головне в журналіста, письменника — інтенсифікувати талант власного бачення світу. Засоби вираження — це вже техніка подачі матеріалу. У

Києві працює багато наших вихованців. Знаю, що послуговуються поняттям “школа Буряка”.

— **Зізнаюся: я себе до цієї школи теж зараховую...**

— Сказав би точніше: школа Дніпропетровського університету чи школа Класичного університету в Запоріжжі. Мені не соромно за своїх учнів.

Що чекає на українську журналістику в майбутньому? Вічна проблема: як бути об’єктивним, як не зрадити своєму сумлінню. Журналістика завжди буде четвертою владою і тому... Журналісти варіюють фактами, світом, а це варіювання свідомістю мас... Це банально, але це так. А молодь завжди талановита. Кожна нова епоха менш консервативна за стару. Історія повторюється...

— **Чого, на Вашу думку, не вистачає сучасній українській літературі? Маю на увазі не зодіозований “сучукрліт”, а сучасну українську літературу.**

— Даруйте, повторюсь — не вистачає світового художнього континууму. Я науковець і мушу бути принциповим. Прекрасна база, попри катаклізми історії. А зараз період накопичення сил, сподіватимемося. Ви ж пам’ятаєте: генії народжуються раз на століття.

Мені сподобалося Ваше запитання про те, що можна чи не можна зобразити словами. Вийшов вірш:

Духовний відблиск бережу від Віктора Коржа.

Бо як у піч не сунули його, — він не міняв засмагу у душі.

І проліски тоді на підвіконні нашим цвіли тамованим клечанням.

І матері ряднини слали у степові дороги, щоб з краю в край лелеки однокрили вели бої за українське серце.

А в полі, полі сокирочка читала алфавіт.

І на причастя край дороги повисідались плугатарі, бо небо писало заповідь святу про те,

що світ не вироста з штанців, доки рої над вишнями гудуть.

Хтось запитав:

— Що в світі не передаси словами?

Поета серце...

Спілкувався Іван РЯБЧІЙ, письменник, перекладач

Дмитро СТЕПОВИК,
доктор мистецтвознавства,
професор, академік Академії
наук Вищої школи України

Безперечно, Олександр Касянович Федорук — визначна особа в українському мистецтвознавстві. Має прекрасні й гучні титули, які могли б бути мрією багатьох науковців у його віці й навіть старших: доктор наук, професор, академік Академії мистецтв, заслужений діяч мистецтв, завідувач кафедри в Національній академії образотворчого мистецтва й архітектури, головний редактор журналу “Образотворче мистецтво”, член Національної спілки художників України, лауреат премії імені О. Білецького та Олени Пчілки.

Є люди з-поміж нашої науково-творчої інтелігенції, які проблеми здобуття подібних титулів ставлять за мету свого життя, до Федорука вони прийшли самі. А причина одна: унікальна працелюбність, хороша освіта (факультет журналістики Львівського університету, факультет теорії й історії мистецтв Ленінградської академії мистецтв, аспірантура й докторантура в Інституті мистецтвознавства, фольклористики й етнології НАН України) та бажання робити добро для України. Ці складники визначили життя Федорука, яке було нелегким, бо йому мало сприяли, але багато шкодили й ставили палиці в колеса: він сам себе створив як науковець і особистість.

В ювілейних статтях про творчих людей зазвичай перелічують їхні доробки з відповідними позитивними характеристиками. Хотів би це робити і я, бо кілька з його монографій про митців (а таких праць не один десяток) я рецензував для різних вчених рад і для преси.

Знаю його ретельність у пошуках матеріалів для книжок про митців нашої діаспори Хмелюка, Бутовича, Капшученка й інших, його вдумливі есеї й статті про митців “розстріляного відродження” 20—30-х років ХХ століття, його оцінки сучасного суперечливого процесу у вільному від пут соцреалізму українському мистецтві. Мені подобається Федоруків стиль як письменника, автора повістей та оповідань про митців-класиків античної доби (книга “Народжені в Елладі”), епохи Відродження, про наших славних митців минулого Корнила Устияновича, Ярослава Пстрака.

Мабуть я не один, хто так позитивно налаштований щодо великого доробку Олександра Касяновича — у нього значна аудиторія в мистецтві й поза мистецтвом. Але ми з ним разом (чи майже разом) прийшли в 1967—1968 роках з журналістики в мистецтвознавство, паралельно й часом синхронно писали кандидатські, потім докторські дисертації та книжки (досить різні за тематикою й методикою досліджень, але спонукані любов’ю до мистецтва й до України), тому чимало знаю про Олександра Касяновича як про людину від років його молодості й аж дотепер.

Я абсолютно позбавлений такого гріха як заздрість; але все ж захоплювався його знанням іноземних мов, зокрема французької та польської. Ці знання зумовлені не тільки його здібністю, а й особливостями біографії.

Одесь народився 27 вересня 1939-го у Франції в родині україн-

ТОЙ, ЩО ПОВЕРТАЄ ЗАБУТІ ІМЕНА

СЛОВО ПРО ОЛЕКСАНДРА ФЕДУРУКА У 70-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

ця Касяна Федорука та польки Гелени (Олени) Леваңдовської й там, у шахтарському краї департаменту Па-де-Кале, де батько заробляв скромні емігрантські франки, щоб пристойніше жити після повернення в Україну, малий Олесь до 8-річного віку опанував чимало слів милозвучної французької мови. А від тата й мами навчився двох чудових слов’янських мов: української й польської. Звичайно, коли сім’я повернулася

березня, у дні народження й упокоєння Шевченка, але в жодному разі не вільно було цього робити 22 травня — у день перепоховання Кобзаря в Україні, у місті Канєві. Ніхто не розумів цього придурства влади, але за це 22 травня поплатилося кар’єрою і волею чимало українців. Федорук був одним із них, хоч не був він пам’ятником того дня, та й жодних вокальних даних для співів у нього нема.

Олександр Федорук

Справжньою причиною репресій проти молодого вченого були його західноукраїнське проживання (батьки після Франції мешкали в Тернополі) й, звичайно, французький “слід” народження й дитинства. У ті роки реабілітованої сталінщини діяла таємна інструкція викидати з Києва здібних людей із Західної України. А тим більш, народжених в капіталістичній країні. Керівництво Інституту разом з українською частиною працівників відділу образотворчого мистецтва докладало чимало зусиль, ходило по інстанціях, щоб довести фальшивість приписуваних Федоруку “вокалів” при Шевченковому пам’ятникові. Хоч ми всі розуміли, що причина інша. І таємні служби, здається, переконалися в абсолютності доносу на молодого тернопільця, якого “хтось” конче хотів позбутися зі столичного Києва. Олександра Касяновича таки лишили в Києві, дозволили захистити кандидатську дисертацію. Але я як його колега знаю, скільки стресів, депресій та ударів по здоров’ю коштували йому тодішні пережиття цього бруду! Бачив це, бо й сам пізніше пережив щось подібне (правда, не з кандидатською, а з докторською дисертацією), й тепер можу із задоволенням констатувати, що ми перемогли багатьох злостивців щодо нас, українців, у нашій же столиці. Хай з ними розбирається Бог, бо ми їм простили, тим більш, що я писав поет, “иних уж нет, а те далече”!

1946 року в Україну, юний Федорук постійно вдосконалювався в школі, вдома і потім в академіях та інститутах у різних мовах, додавши до французької ще й англійську.

Знання мов допомогло йому і в науковій праці. Багато подорожуючи західними країнами в пошуках матеріалів про митців української діаспори, Федорук вільно читав тексти в архівах і бібліотеках, не вдаючись до перекладачів. У цьому він рідкісний фахівець серед наших одномовних (зрідка двомовних) мистецтвознавців: адже знання західних мов — не забаганка, а настійна потреба чи не кожного фахівця.

Напівфранцузьке походження Олександра Федорука зіграло з ним не один лихий жарт в радянську добу тотальних підозр і доносів. Один з таких “жартів” добре запам’ятався і йому, і нам, його колегам у відділі образотворчого мистецтва Інституту мистецтвознавства, фольклору й етнології.

1971 року Федорук збирався захищати кандидатську дисертацію в цьому Інституті на тему “Українсько-польські зв’язки в образотворчому мистецтві ХІХ—поч. ХХ століть”. Тодішній комуно-гебістсько-більшовицький режим любив наносити невгодним йому людям раптові удари — саме коли вирішувалися переломні моменти побудови наукової кар’єри. Тож Федоруку “шиють” звинувачення, що він співав(!) біля пам’ятника Шевченкові 22 травня 1971 року. У влади тоді була параноя, що біля цього пам’ятника вільно збиратися й співати 9 та 10

ли захистити кандидатську дисертацію. Але я як його колега знаю, скільки стресів, депресій та ударів по здоров’ю коштували йому тодішні пережиття цього бруду! Бачив це, бо й сам пізніше пережив щось подібне (правда, не з кандидатською, а з докторською дисертацією), й тепер можу із задоволенням констатувати, що ми перемогли багатьох злостивців щодо нас, українців, у нашій же столиці. Хай з ними розбирається Бог, бо ми їм простили, тим більш, що я писав поет, “иних уж нет, а те далече”!

Пережите Федоруком не тільки не зламало його (а скільки ж подібні спокуси й випробування зламали), а надало снаги, життєвих сил зробити просто неймовірне за останні 40 років праці в науці. Навіть на сучасному етапі, чинницької роботі (він кілька років очолював урядові структури — Національну комісію з питань повернення в Україну культурних цінностей та Державну службу контролю за переміщенням цінностей культури через державний кордон України) Федорук виявляв себе як учений-гуманітарій; втім, і як гуманна доброзичлива людина.

Його намагалися й досі намагаться “приручити” сили, проукраїнська патріотична налаштованість яких більш ніж сумнівна; але мовчазний у таких випадках Федорук розуміє своє призначення для України дуже добре; і м’яко, делікатно, разом дипломатично відводить від себе ці спокусливі лукаві запобігання, щоб повноцінно вивершити те покликання, яке йому дало Провидіння.

Надія КИР'ЯН

— Ларисо Володимирівно, ми всі — родом із дитинства. Воно живе в нас довіку. Що можете згадати?

— Народилася 1926 року в селі Безбородькове на Дніпропетровщині. Дитинство припало на 1930-ті, коли почався голод. Сім'ю врятував батько, який був прекрасним столяром, робив гарні меблі, віконниці, стелив підлогу, крив дахи.

Був актором у сільському театрі, яким керував Єфрем Ткач, директор місцевої школи. У селі працювала “Просвіта”. Ставили українські п'єси, популярна була козацька тематика. Пам'ятаю, батько колись мені проспівав “Ще не вмерла Україна...” А мама йому: “Тихо, тихо, не можна”. Тоді відверто про таке говорити боялися.

Як тільки почався голод, батько нас перевіз до Запоріжжя, де його брат працював електрозварником. У Запоріжжі купили маленьку земляночку. Там моя сестричка пішла в перший клас, а через рік — і я. Нас було троє. Пам'ятаю ту скориночку хліба, тоненьку, як мізинчик, яку смоктала і боялася проковтнути, бо закінчиться моя насолода. Батько доставав для нас по 300 грамів хліба: так ми вижили 1933-го. 1935 року знову повернулися в село.

Учителі мене любили за старанність, я добре вчилася.

Під час війни мене поранило випадковим снарядом, роздробило коліно. Тепер це даєтьєсь ознаки.

Мама та її сестри дуже гарно співали. Коли я зрозуміла, що таке справжній вокал, сказала маминій сестрі: “Тітонько Марусю, у вас же справжнє колоратурне сопрано”, на що та відповіла: “Я не знаю, що таке колоратурне сопрано, але коли дядько Яків грає на скрипці, хоч би як високо взяв, я голосом тягнуся”. Коли вони співали, мене щось таке проймало, що ховалася за грубку і починала там ридати. Тим співом пройнялася на все життя. І сама співала, грала на гітарі. Тому, коли закінчилася війна, пішла вчитися в Дніпропетровське музичне училище. Провчилася рік і вступила до художнього училища — перемогло бажання стати художницею.

Сім'ю не обминули трагічні події: від хвороби померла маленька сестричка, брат загинув в армії.

Хоч як було складно, тато й мама жили в повній гармонії. Мама займалася вихованням дітей і домашнім господарством, обшивала нас усіх.

Коли я стала забезпеченою, змогла допомагати батькам. Вони збудували будинок, стали жити в нормальних умовах. Жінки маму часом запитували: “Скажіть, хто Вас так одягає?” Відповідала: “Моя донечка, київська художниця”.

ЛАРИСА ІВАНОВА ЗАВЖДИ ДРУЖИЛА З ЛАРИСОЮ КОСАЧ

— Ви навчалися ще за часів “культу особи”. Відчували це?

— П'ять років навчалася в Дніпропетровському художньому училищі. Там були цікаві педагоги, серед них художник Панін, учень Репіна.

Дніпропетровськ 1950-х — це домни, заводи, все кушпелить, димить... Відчутна русифікація. Забороняли все непартійне. Теми дипломних робіт однокурсників — саме “культівські”: “Хрущов”, “Молотов”, “Товариш Сталін”, “П'ютр Великий”, “Пушкін” тощо. Я єдина на курсі взяла тему “Леся Українка”. Зі шкільних років була закохана навіть у саме ім'я поетеси. Мій педагог був розумний, толерантний, дозволив узяти цю тему. Пам'ятаю, як на відкритому занятті я читала напам'ять поему “В катакомбах”.

На захисті дипломної роботи викладачка літератури сказала: “Лариса Іванова завжди дружила з Ларисою Косач”. Захистилася з відзнакою.

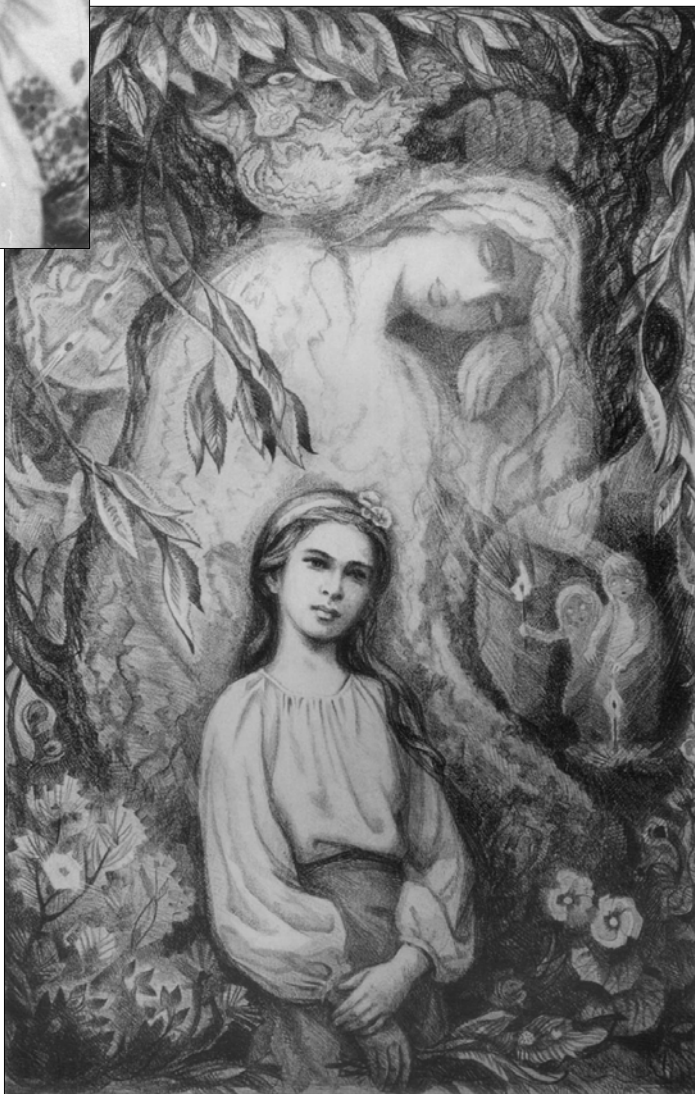
Історичний музей Д. Яворницького замовив копію моєї дипломної роботи. Виконала замовлення, заробила грошей і змогла поїхати в Київ вступати до художнього інституту. Провчилася п'ять років. Темою дипломної роботи обрала твір Ольги Кобилянської “У неділю рано зілля копала”. Поїхала в Карпати, на Буковину. Ходила горами, малювала, вивчала матеріал у бібліотеках. Дипломна робота складалася з восьми ілюстрацій до твору.

— Значна частина Вашого доробку — художнє оформлення українських книжок, яких Ви проілюстрували понад 50. Що найбільше подобалося в цих роботах?

— Щойно закінчила інститут, як у видавництві “Дитвидав” (згодом перейменованому на “Веселку”) одержала замовлення проілюструвати “Снігову королеву” Андерсена. Це був щасливий початок.

Спершу ілюструвала класику, потім сучасних письменників: “Лілея”, “Мамо, іде вже зима”, “Плине білий човник”, “Пісенька весняної води” Лесі Українки, твори Олени Пчілки,

Лариса Іванова пройшла довгий життєвий і мистецький шлях, та лишилася навдивовижу чистою, світлою і романтичною. Її ілюстрації до книжок, акварелі, портрети сповнені гармонії й краси. Художниця поєднує талант і найкращі людські риси: шляхетність, доброзичливість, працьовитість, чесність, високу духовність. Створила галерею портретів “Славетні жінки України” і плекає в собі найкращі риси своїх героїнь.

“Леся і Мавка”

Івана Франка, Панаса Мирного, Михайла Коцюбинського, Павла Тичини, Наталі Забіли та багатьох інших. Переважно працювала з “Веселкою”, бо все життя любила малювати квіти й дитячі личка. Добре відчуваю їхні пропорції. Це не всім дано. Замовлення були постійно.

Неодноразово зустрічала панно, перемальовані з моїх ілюстрацій до книжок. Наприклад, у лікарні на Оболоні — романтична картинка з книжки “Яринчин віночок” Віктора Женченка: Яринка серед квітів, на голівці віночок, стрічки, біля дівчинки пташка. Могла звернутися у Комітет із захисту авторських прав, адже це плагіат. Але й свідчення того, що мої малюнки подобаються.

Коли ілюструвала книжку “Софійка і весна” Івана Петровця із Закарпаття, їздила аж у Берегове, щоб малювати Софійку.

— На Вашій виставці, яка відбулася нещодавно в Національному музеї літератури, — 26 портретів славетних жінок України. Як їх обирали?

— Для музею Лесі Українки намалювала шість портретів. Це Марко Вовчок, Олена Пчілка, Ольга Кобилянська, Леся Українка, Соломія Крушельницька і Марія Заньковецька. Після виставки 1996 року портрети залишилися в музеї. Мені найбільше з них подо-

бається Ольга Кобилянська. Намалювала її романтичною, натхненною. У мене є ще малюнок — Ольга Кобилянська верхи на коні. Вона любила верхову їзду.

Багато портретів замовляла меценатка Наталка Даниленко з Америки. Переважно більшість із них подарувала Союзом України. Роботи перебувають у Києво-Могилянській академії, де ця організація має власне приміщення.

Малюючи портрети, намагалася передати особливості характеру кожної жінки. Для цього вивчала фотографії, історичні матеріали. Скажімо, портрет княгині Раїни Вишневецької. Мала примітивну чорно-білу фотографію її портрета. Пішла в Історичний музей, розшукала портрет, почорнілий від часу. Розглядала, розшифровувала кольори. Здогадалася, що ця ось матерія — парча, вона мусить бути золотиста, а ось це — перли, це блакитна вишивка тощо.

Якось мене познайомили з поетесою Ганною Світличною, яка була прикута до ліжка. Не раз її відвідувала, вона раділа моїм візітам. Ми з нею співали українські пісні. Її портрет також намалювала, Ганні сподобався.

Портрет Софії Караффи-Корбут малювала вже після її смерті, скористалася фотографіями, які робила сама, коли була у неї в гостях. До того ж, маю хорошу пам'ять. Пам'ятаю її волосся, колір обличчя, очей. Портрет подарувала львів'янам, репродукції з нього друкували в книжках про художницю.

— Софія була Вашою подругою. Як ви подружилися?

— Познайомилися в Києві в товаристві шістдесятників, які збиралися в майстерні Людмили Семікіної. До неї приходили цікаві люди: Іван Дзюба, Євген Сверстюк, Іван Світличний та інші. Завжди мала багато роботи, але коли чула, що там збираються, також приходила, слухала лекції з літератури, історії. Там уперше почула про геніального режисера Лесь Курбаса. Про нього розповів Лесь Танюк.

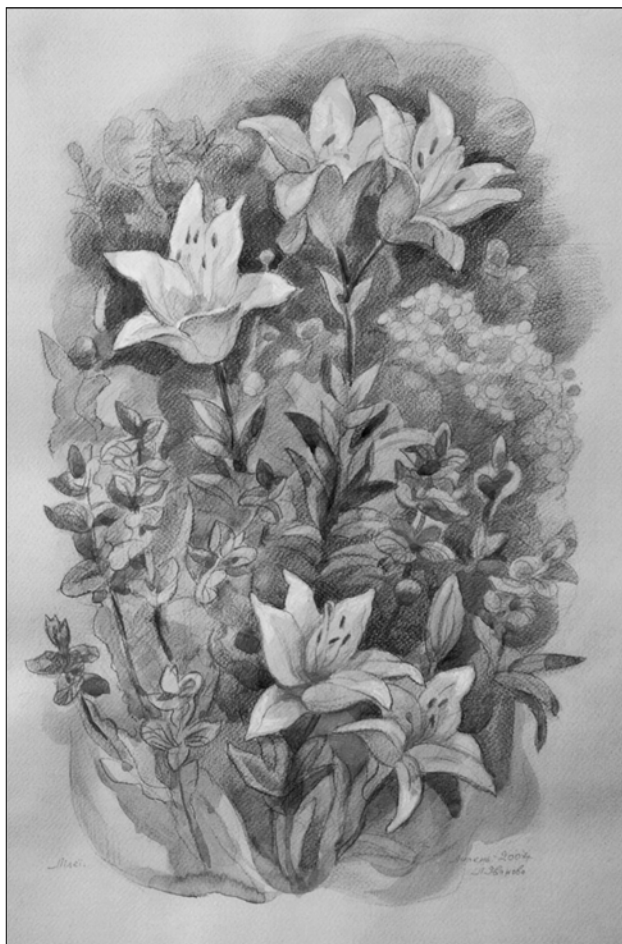
А Григорій Логвин, письменник, історик, мистецтвознавець, організував поїздки Україною. Ночували якимось в одній жінки, ліжок не вистачало, спали по двох. Із Сонею ніхто не хотів лягати, бо була застуджена. А я не побоялася. Ми лягли в одне ліжко, довго шепотілися. Коли встали вранці, Соня сказала: “Віднині ти моя сестра”. Так почали дружити, літуватися. Коли вона приїздила до Києва, жила в мене. А як я вперше поїхала до Львова, вона доручила Богданові Гориню показати мені місто. Обійшли музеї, історичні пам'ятки. Повів на Личаківський цвинтар, де могили Січових Стрільців. Потім підвів до могили Ярослава Галана й сказав: “А оце наша ганьба”.

Відтоді я пізнала й полюбила Львів.

— Кажуть, Вам вдавалося копіювати навіть акварелі Шевченка.

— Так, був такий випадок. Київський музей Шевченка замовив копію Шевченкового портрета Луніна, щоб передати до філіалу. А Шевченко все робив делікатно, ювелірно і працював на брестольському картоні. Це акварельний папір завтовшки з картон, золотистого відтінку. Мені показали оригінал під склом, дали фото. А відповідного паперу нема. Брала звичайний ватман, намочувала, протискувала, покривала відваром абрикосових чи вишневих гілочок, дубової кори тощо. Коли досягла схожості з папером оригіналу, що пожив від часу, почала малювати. Вийшло з третьої спроби. А коли покляли поруч оригінал і мою копію, накрили склом — відрізати було важко.

Лариса Іванова має величезний мистецький доробок. Багато працювала й працює, попри поважний вік. Дуже скромна, тому нагороди обминали її. Нині група творчої інтелігенції, митців звернулася до секретаріату Національної спілки художників України й до Міністерства культури і туризму України з пропозицією присвоїти їй звання заслуженого художника України. Ми підтримуємо звернення і бажаємо мисткині плідної праці на довгі роки.

“Квіти біля хати”

«КОЦЮБІНСЬКИЙ. БИСТРОПЛИННИЙ СОН»

До 145-річчя з дня народження класика української літератури столична студія ВІАТЕЛ показала в Чернігові прем'єру фільму про письменника

Заповнений шестерть актовий зал Чернігівського літературно-меморіального музею Михайла Коцюбинського ледве зміг вмістити охочих побути на святі. Саме тут, в обійсті письменника, де він прожив останні 15 років, де написав найкращі свої твори, де створювався цей фільм, відбулася і його прем'єра. А ще це був своєрідний ювілейний вечір студії ВІАТЕЛ. Адже їй 15 років, завершується п'ятий рік головного нині проекту колективу — циклу “Гра долі”, де створено 70 фільмів. Тож не випадково на зустріч із викладачами, студентами, творчою інтелігенцією, просвітянським загалом приїхали засновник і президент студії, кінорежисер, заслужений діяч мистецтв України Василь Вітер, директор і засновник студії, сценарист і продюсер Галина Криворучук й обличчя проекту “Гра долі”, ведуча всіх фільмів, актриса і сценаристка Наталія Сопіт.

15 років існування студії — це численні документальні стрічки, здебільшого присвячені історії України, це нагороди на мистецьких форумах. Одна з нових найпомітніших робіт — знятий торік повнометражний документальний фільм “Михайлівський Золотоверхий. 900 років”.

Проект “Гра долі” — унікальний. Герої стрічок — видатні люди України. Часовий діапазон — тисяча років, від княгині Ольги до постатей ХХ століття. Герой першого фільму — Великий Кобзар. Це була стрічка “Яготинське літо”. А далі — про Івана Франка, Лесю Українку, Пантелеймона Куліша, Миколу Костомарова, Миколу Лисенка, Івана Мазепу, Михайла Старицького, Марію Заньковецьку, Павла Тичину, Володимира Сосюру, Леся Курбаса, Володимира Вернадського, династію Симиренків.

Концепція проекту особлива. З одного боку — строга документалістика, опертя на музейні й архівні матеріали, з іншого — акцент на особистому житті видатних людей. Але показано його делікатно, без поширеної нині вульгарності. Бо в основі кожної стрічки — любов, яка була в долях цих людей, часто драматична, складне переплетіння особистого із суспільним.

Усе сказане стосується і прем'єрної стрічки “Коцюбинський. Бистроплинний сон”. 45-хвилинний фільм дивився на одному диханні. Адже в центрі сюжету — не відомо широкому загалові драматична історія кохання Михайла Коцюбинського до двох жінок водночас. Перша — його вірна дружина Віра Дейша, з якою він прожив майже два десятиліття і яка народила йому двох синів і двох доньок. Друга — Олександра Аплаксина, чернігівська дівчина, колега письменника зі статистичного бюро. Коли вони зустрілися, йому було 38, їй 22. А далі йдуть драматичні 11 років, коли серце письменника розривалося між двома жінками, між домашнім затишком, сімейними обов'язками й потягом до юного серця Олександри, такої самої непересічної особистості, як і дружина.

Добру годину тривало обговорення фільму, радше навіть зацікавлена дискусія про українське кіно, нашу історію, духовність. Чи не найгостріше питання — як побачити ці фільми тисячам чи й мільйонам глядачів. Картини створено коштом студії із залученням нечисленних спонсорів. На тиражування фільмів коштів просто нема. Не знаходять їх і міністерства освіти і культури. Хоч уже на цій прем'єрі сипалися численні заявки на копії фільмів від шкіл, ліцеїв, ВНЗ, закладів культури міста. Але де взяти кошти? Натомість глядачеві пропонують ремісничі підробки на кшталт торішнього телепроекту про видатних українців.

Що вже казати про зйомки повнометражних художніх фільмів про видатних українців, нашу історію! Студія ВІАТЕЛ творчо до цього давно готова, з нею співпрацюють відомі режисери, сценаристи, актори. Бракує підтримки держави. А потяг до справжнього, високохудожнього величезний. Ось що сказав на прем'єрі Василь Вітер, доцент Націо-

нального університету театру, кіно і телебачення ім. І. Карпенка-Карого:

— Я вражений тим, як мої студенти, юнаки й дівчата, із захопленням читають Коцюбинського. Одна студентка з Криму виросла у російськомовному середовищі. Вона чотири місяці читала Коцюбинського. І тепер досконало розмовляє українською.

Мрію знімати повнометражні художні фільми про героїв нашого циклу “Гра долі”, стрічки за їхніми творами. Хочу зробити фільм за творами Коцюбинського.

Чи скоро українське кіно дочекається справжньої підтримки?

Наталія СОПІТ:
“ДОЛІ УКРАЇНИ —
ЦЕ ЗАХОПЛИВІ СЮЖЕТИ”

Не одразу повіриш, що ця тендітна юна актриса, випускниця НУТКТ ім. І. Карпенка-Карого, фактично дала поштовх мистецькому проекту “Гра долі”. Але саме на ній тримається нитка сюжету фільмів, саме вона — в кадрі, не просто в ролі ведучої, а перетворюється у героїні стрічок, вони розмовляють її вустами, вона веде глядача стежками їхніх долі.

Ми розмовляли після прем'єри за кілька кроків від будинку, де мешкав Коцюбинський, у його прекрасному саду, який у середині вересня, в ювілейні дні письменника, палахкотить так, як і сто років тому.

— **Наталіє, як починався проект?**

— Коли закінчували університет, нам дали завдання: написати сценарій і зняти за ним сюжет. Я написала про перше кохання Шевченка. А зняти сюжет нема з ким. І ось зустріла знайомого режисера Олега Турянського, учня Василя Вітра. Ми з Олегом удвох підготували дипломну роботу, обоє зацікавилися нею. Василь Петрович побачив наш фільм. Нас познайомили. І в нього з'явилася ідея розпочати цикл документальних фільмів про видатних українців. Півроку ми готували проект. Я написала сценарій про Шевченка і княжну Реліну, і це стало першим фільмом циклу “Гра долі”.

— **Тобто щаслива випадковість — ось така “гра долі”. Поговоримо про “підводний риф” проекту. Оскільки в ньому показують особисте життя персонажів, є небезпека “заїхати” в дешеву вульгарність, якщо хочете — “полуничку”. Як уникнути цього?**

— Матеріал ретельно підбираємо. Особливо цінні для нас листи героїв, їхнього оточення. Багато наших персонажів жили понад сто років тому, тоді були інші звичаї й звички. Усе було більш рафіноване, люди поводитися пристойніше. Але герої фільмів — живі люди. І кожен глядач має право робити власні висновки, дофантазувати. Ми умисно не даємо оцінок, суджень, не засуджуємо, не хвалимо героя фільму.

Василь Вітер

— **Під час роботи Ви перебираєте дуже багато матеріалу. І звичайно ж, натрапляєте на всяке. Як бути з цим?**

— Характерний приклад — робота над фільмом про Марка Вовчка. Легендарна особистість, одна з найбухливіших біографій... Куліш назвав її “шльондрою”. Багато довелося відкинути.

Ми брали лише тих історичних персонажів з оточення письменника, які мали вплив на неї як на особистість, як на літератора. Звичайно, ручка писала певні речі, які потім викреслювала. А хотілося ж подати! Бо це, мовляв, соковите, особливо для нашого часу. Але врешті це все було зайвим для фільму.

— **А різниця епох? Глядач нині “розгвинчений” баченням на екранах. І те, що сто років тому було фрівольним, зараз може здатися наївним.**

— Хотілося, звісно, в перших сценаріях писати щось на догоду саме сучасній ментальності. Але ми вирішили обходитися без цього “сучасного мазка”. У результаті оповідь лягає так, що сучасний глядач окультурюється, бо ми вже надто перенасичені нині зайвою відвертістю.

— **Щойно показаний фільм залишає глядачеві запитання без відповіді: як далеко зайшли стосунки Коцюбинського й Аплаксині? Це позиція авторів фільму та й циклу загалом?**

— Так, ми залишаємо такі запитання без відповіді. Ви чули у фільмі відверті листи Коцюбинського до Аплаксині. Але ми нічого не стверджуємо. Та й чи справді це так важливо? Якщо людина має пристрасть, почуття до іншої людини, то “фізика” відходить на другий план. Навіщо на цьому акцентувати? Нині все й так надто “переакцентоване” цим.

— **Вам довелося перевтілюватися в циклі у багатьох цікавих видатних жінок. Чиї долі вразили особливо?**

— Заньковецька, жінка, яка прагнула справжнього великого кохання і страждала саме через свою вроду. Ті, хто її оточував, прагнули виставити лише себе на тлі цієї гарної “ляльки”.

Ще вразила Ольга Кобилянська. Закохана в чоловіка, який не міг дати їй кохання — ні платонічного, ні фізичного, бо був людиною іншого виміру.

Лесь Українка — жінка “з надривом”. Її просто обожню як особистість, як поетесу.

— **Кого Вам хотілося б зіграти в художніх фільмах?**

— Стільки цікавих долі було під час роботи над проектом! Окрім названих — Софія Потоцька, Олександра Браницька, ціле сузір'я цікавих особистостей, пов'язаних із Качанівкою.

Я просто плакала, коли довелося скорочувати сценарій про Софію Потоцьку. Це матеріал для серіалів.

Не розумію, чому наші кінематографісти шукають іноземні сюжети. Знайома з багатьма сценаристами і чую від них: якщо написано на українському матеріалі українською мовою — то таке навіть не розглядають.

НА ЗАЧАРОВАНУ ДЕСНУ, ДО ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА

У місті Сосниці на Чернігівщині відбулися урочистості, присвячені 115-й річниці від дня народження видатного українського кінорежисера і письменника Олександра Довженка та Дню українського кіно.

У рідну Довженкову Сосницю, що над Зачарованою Десною, прибули письменники, кіномитці, артисти, представники влади і громадськості. Приємною несподіванкою став приїзд учня Довженка Ролана Сергієнка з Москви.

Головні заходи відбулися на території Сосницького літературно-меморіального музею Довженка. Як завжди, гості пригощалися яблуками з Довженківського саду. З великим інтересом учасники свята оглянули музейну експозицію й фотовиставку Національної кіностудії художніх фільмів імені О. Довженка, яка розповідала про життєвий і творчий шлях митця. На галявині біля пам'ятника Довженку лунали промови, співав Національний академічний заслужений народний хор імені Г. Верьовки, виступали інші художні колективи. Свої виробу демонстрували майстри народної творчості.

До Дня кіно було вручено Державну премію України імені Олександра Довженка. Цього року її отримав режисер, сценарист, заслужений діяч мистецтв України Павло Фаринюк. Нагороду вручила голова Державної служби кінематографії Міністерства культури і туризму України Ганна Чміль. Розмір премії — 100 тис. грн.

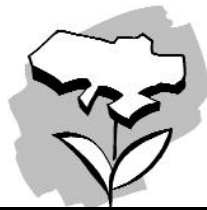
Після урочистостей в музеї учасники свята вирушили на площу, де відзначали День Сосниці. Там виступали фольклорні колективи, циркова студія, відбулися святова лотерея, спортивні змагання. Працювали торгові ряди, курені, дитячі атракціони. У вечірній програмі демонстрували фільми про Сосницю.

Сосницька районна рада з метою вшанування пам'яті видатного кіномитця та письменника, відзначення його заслуг перед Україною 7 липня цього року ухвалила рішення про підтримання ініціативи сосницького Героя України Олександровича Довженку. Цю ініціативу Сосницької районної ради нещодавно підтримала рада товариства “Чернігівське земляцтво” у Києві.

Керівник Сосницького регіонального відділення товариства “Чернігівське земляцтво” Олексій Орехович, один з ініціаторів присвоєння звання, зазначив, що в біографії митця досі чимало “білих плям”. Лише зі зміною політичної ситуації в Україні та зняттям грифу секретності з архівних документів стало можливим підняти завісу над деякими епізодами з життя земляка. “Тільки недавно стало відомо, що 1918 року Олександр Довженко якийсь час викладав у школі старшин армії Петлюри в Житомирі при штабі 44-ої Української стрілецької дивізії, — розповідає Олексій Орехович. — Олесь Гончар у спогадах свідчив, що в роки громадянської війни в чині петлюрівського сотника Олександр Довженко брав участь у штурмі “Арсеналу”. Звичайно, в радянські часи за таке минуло по голівці не гладили, тож письменник підкреслював: “Якщо це правда, можна уявити, який дамоклів меч Довженко відчував над собою всі подальші роки”.

Довженко мусив маневрувати, щоб хоч наполовину втілити в життя задумане. Свою геніальну “Україну в огні” Олександр Петрович писав на матеріалі народного горя. Він не дослухався до пересторог, про які не міг не знати, як знав і про заборону Сталіна писати про відступ радянської армії. Довженко не зламався під тиском того політичного тайфуну, який звалився на його сиву голову через “Україну в огні”. Це тільки одна зі сторінок його героїчного життя. І таких було багато. Усі вони пов'язані зі становленням незалежності України, що дає підстави для присвоєння Довженкові звання Героя України”.

Сторінку підготував
Петро АНТОНЕНКО

Дзвін соборності в с. Григорівці

Євген БУКЕТ
Фото автора

ПОСТАНЕ КАМЕНЯР НА КРУЧАХ ДНІПРА

чень Президента лише розповідають, чому це неможливо зробити.

Зрушити з місця важливу справу взялася громадськість. Ініціативу Національної спілки краєзнавців України та її голови академіка НАН України, Героя України Петра Тронька про створення “Літературного музею Івана Франка на Дніпрі” підтримали родина Франка на чолі з онуком Івана Яковича, українським ученим-математиком, громадським діячем Роландом Тарасовичем, заступник директора Інституту літератури імені Т. Шевченка НАН України Сергій Гальченко, Всеукраїнський фонд відтворення видатних пам’яток історико-архітектурної спадщини імені Олеса Гончара, літературно-меморіальний музей І. Я. Франка у Львові та Національний музей літератури у Києві, видатні майстри слова, державні й громадські діячі, члени Національної спілки письменників України, Герої України Дмитро Павличко і Юрій Мушкетик, голова Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка, народний депутат України Павло Мовчан, численні літературознавці, які багато сил віддають збереженню духовної спадщини українського народу. Вже до кінця року музей буде відкрито у селі Халеп’я Обухівського району на Київ-

щині, де 10 вересня відбулося перше засідання робочої групи.

Ідею створення експозицій музею Івана Франка у Халеп’ї вирішив утілити в життя талановитий краєзнавець і активний музейник, голова Обухівської районної ради Анатолій Шафаренко. Вони розташуються у вільній будівлі, що сусідить із музеєм видатного археолога Вікентія Хвойки. “Приміщення обрали не випадково — йому майже 150 років, і воно пам’ятає перші розкопки в Україні, — сказав Анатолій Шафаренко. — Це крок до створення загальнонаціонального літературно-меморіального музею Кам’яря у Києві, який відіграє важливу роль у соборності українських земель, зміцненні духовного і національного єднання”.

Голова Обухівської районної ради поділився з присутніми краєзнавчими здобутками району. Так, у ньому діє 16 музеїв, за останні кілька років видано п’ять книжок з історії району, 13 — з історії окремих населених пунктів, книжки з історії кожної релігійної громади. Постійно відкриваються нові пам’ятники і пам’ятні дошки на честь відомих земляків. Пересвідчитися у цьому члени робочої групи й журналісти мали змогу під час науково-краєзнавчої експедиції визначними

Роланд Франко і Петро Тронько

місцями Обухівського району. Учасники обговорення відвідали музеї сіл Трипілья та Германівки, а також краєзнавчий музей в Обухові.

“Те, що тут відбувається, важливо. Це ідеальний приклад для всієї України, як слід ушановувати видатних земляків”, — зазначив Петро Тронько.

Відомий лірик Микола Вороний стверджував, що І. Франко “...швидше належав до типу безпосередньо щирих і простих наддніпрянців, ніж до специфічно рафінованих галичан з їх плиткою, меркантильною вдачею, з застарілими забобонами і пристосованістю до дрібнобуржуазного трибу життя. Франко — це розмах і енергія, поєднана з елементарною простотою...”

Іван Якович Франко бував у Києві у 1885—86 роках у нині занедбаній триповерховій будівлі на Несторівському провулку, 8. Потім повертався сюди 1909-го.

Він любив це велике місто і вважав його центром України. Саме з киянкою Ольгою Хоружинською у київській церкві Святого Павла тодішньої колегії П. Галагана одружився Франко, на Київщині живе нині його родина. “Створення музею у Халеп’ї — це початок повернення Івана Франка до Наддніпрянської України”, — вважає онук митця та член правління НСКУ Роланд Франко. Символічно, що на високіх кручах Дніпра, де кілька тисячоліть тому успішно розвивалась одна з перших світових цивілізацій — Трипільська, нарешті заб’є джерелом невичерпний дух геніального сина українського народу, що вгору йде.

Учасники краєзнавчої експедиції біля пам’ятника отаману Зеленому (Данилові Терпилу) в с. Трипілья

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА—2010

Ви — зі “Словом Просвіти”, бо це — ваша газета!

Вартість передплати на рік	45 грн 89 коп.
на півроку	грн 42 коп.
на 3 місяці	грн 36 коп.
на 1 місяць	грн 27 коп.

Поштовий індекс — 30617, 67-ма сторінка в “Каталозі”

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора
Ніна ГНАТЮК
279-49-47

Заступник головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ культури
Сергій КЛИМКО
279-49-47

Відділ просвітницької роботи
Надія КИР’ЯН
270-55-57

Відділ коректури
Олена ШУЛЬГА
278-63-69

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Інтернет-редактор
Євген БУКЕТ
279-39-55

Черговий редактор
Надія КИР’ЯН

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovo-prosvity.org.ua

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301237
Наклад у липні — 35 600

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.

При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов’язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617
Передплатна ціна, враховуючи
поштові послуги:
на місяць — 4,27 грн.
на 3 місяці — 12,36 грн.

